Management & de sociaal-economische ontwikkeling in Aruba

Korte, analitische en critische teksten van:

Drs. Ing. Herbert I. Diaz, MM

Alle teksten dateren van het eerste decennium van de eenentwintigste eeuw

Duurzaamheid komt de sociaaleconomische ontwikkeling van elk land ten goede. Je moet dan wel duidelijk onderscheid weten te maken tussen wat wenselijk en wat haalbaar is. Bovendien is het dan goed om te beschikken over een nationaal sociaal budget, een resultaatgerichte subsidiesysteem, dekkende sociale verzekeringsfondsen, en een indicatorenstelsel dat het opstellen, monitoren en evalueren van een verantwoord (effectief en efficiënt) sociaaleconomisch beleid mogelijk maakt.

Inhoud

TEKST 1

Management van Menselijke Waarden

Auteur: Herbert I. Díaz

Inleiding

Ondernemingen en arbeidsorganisaties staan constant voor de uitdaging om winstgevend te zijn, zo economisch mogelijk te produceren en/of significante bijdragen te leveren aan de maat-schappij. De uitdaging neemt toe naarmate de omgeving aan verandering onderhevig is en de geleverde producten en diensten sneller verouderen. Overigens leidt de druk om gunstige financiële resultaten te behalen heel vaak tot een onprettige werksfeer. Managementonderzoek wijst op haar beurt op de noodzaak om aan de werk- en leefwereld binnen organisaties voldoende aandacht te schenken. Dit laatste blijkt onvermijdelijk indien de organisatie langdurig wil overleven (cf. Siebers, Verweel, de Ruijter, 2002, 55). In het bijzonder krijgen medewerkers meer voldoening in hun werk wanneer zij zich nuttig, veilig, geaccepteerd en gewaardeerd voelen.

Beknopte voorgeschiedenis

Sinds Taylor rond 1900 zijn denkbeelden over werken en produceren uitwerkte en toepaste onder de benaming van ‘Scientific Management’, heeft het management niet stil gezeten om methoden en systemen te ontwikkelen die tot doel hebben de mens meer en beter te doen presteren. Onder andere kennen wij het systeem van Management by Objectives, de Managerial Grid, het Organisatietheater, het Arena Model, de Vicieuze Cirkels van Normann, Balanced Score Card Management, Verander-management, Management van Diversiteit, Multicultureel Management en Management van Betekenissen.

Verband betekenissen en waarden

Alle bovengenoemde denkbeelden over management hebben hun steentje bijgedragen om het prestatieproces van mensen op het werk beter te leren begrijpen en beheren. Het zijn niettemin de motivatieleer en de ideeën op het gebied van het Management van Betekenissen die duidelijk maken dat mensen niet enkel gesteld zijn op materiële beloning doch tevens psychologische compensatie nodig hebben. Van Dale verklaart daarenboven dat de term ‘betekenis’ naast ‘begrip’, ‘inhoud’, ‘zin’ en ‘bedoeling’, evengoed ‘belang’ betekent. Op haar beurt kent het woord ‘belang’, de betekenissen van ‘waarde’ als synoniem en ‘gevoelswaarde’ als hyponiem. Het zal daarom duidelijk zijn dat het ‘Management van Betekenissen’ verwant is met het in deze tekst uiteengezette concept van ‘Management van Waarden’, ofwel ‘Gevoelswaarden’, Respectievelijk ‘Menselijke Waarden’.

Kennis uit onderzoek
O'Reilly en Pfeffer (2000), twee professoren van de 'Stanford University', komen naar aanleiding van hun praktijkonderzoek in zeven succesvolle en één minder succesvolle organisatie in de Verenigde Staten tot de conclusie dat men met normale medewerkers tot buitengewone prestaties kan komen door menselijke waarden, in een bepaalde context, consequent te koppelen aan een organisatiestrategie en managementpraktijken die alle met elkaar verbonden zijn. Volgens hen is het behalen van succes in de hedendaagse kennisgeoriënteerde economie niet zozeer afhankelijk van het inhuren van de meest talentvolle medewerkers, maar van de permanente ontwikkeling van het bestaande personeel in een goed samenwerkende organisatie, waarin de leiders hun totale aandacht aan de groep, zonder uitzondering van niemand, besteden.

Waardevolle aandacht voor mensen
De gehanteerde waarden dienen de belangrijkheid van het personeel en de goede verstandhouding tussen leidinggevende, staf en uitvoerenden te benadrukken. Dit betekent onder andere duurzaam investeren in alle medewerkers. Het concept van de lerende organisatie past het beste bij dit denken. De communicatie met en de betrokkenheid van alle medewerkers zijn noodzakelijke voorwaarden. Relevante informatie over het reilen en zeilen van de organisatie dient toegankelijk te zijn voor iedereen zodat de medewerkers via een participatieve en creatieve vorm van besluitvorming, met optimale kennis van zaken, hun bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van bestaande problemen. In het geheel speelt het management een doorslaggevende rol. In plaats van autoritair optreden verdient een dienende leiderschapstijl de voorkeur waarbij goed luisteren naar de behoeften, wensen, klachten en suggesties van zowel de interne als de externe klanten, een primair vereiste is. De organisatieleiders hebben als voornaamste taak de gekoesterde waarden en normen door de hele organisatie te verbreiden. Leiding, staf en uitvoerenden krijgen erkenning en beloning naarmate zij de organisatiewaarden naleven en in groepsverband bijdragen aan de verwezenlijking van de organisatiedoelen. Het personeel dat, met instemming van alle betrokkenen, in dienst treedt van de organisatie, behoort meer dan de geëigende kenmerken voor het uitvoeren van de bestaande functies, groeicapaciteit te bezitten en vooral goed passen binnen de heersende organisatiecultuur.

Waarom dan geen 'management through culture'?
Uit het bovenstaande kan de lezer concluderen dat door te zoeken naar de betekenis en waarde van factoren zoals binding, motivatie en arbeidsvoldoening, men via de overkoepelende term cultuur, probeert om leefwereldaspecten van de arbeidsorganisatie te gebruiken voor een instrumentalisering van de doelrationaliteit van de organisatie (cf. Siebers, Verweel, de Ruijter, 2002, 104). Men zou daarom feitelijk bezig zijn met de uitvoering van een cultuurgerichte managementpraktijk. Of anders

gezegd, cultuur zou een effectieve vorm van management inhouden. Dit laatste namelijk blijkt niet helemaal te kunnen.

Allereerst doet zich het merkwaardige feit voor dat binnen academische kringen de opvatting van cultuur precies de ander kant opgaat. Onder postmoderne invloed wordt in de antropologische literatuur de nadruk juist niet meer gelegd op binding, commitment, samenwerking en op het vermeende systematische karakter ervan. Het gaat bij cultuur in deze opvattingen veel meer om fragmentatie, tegenstrijdigheden en weerbarstigheden, op het niet-delen en op de problematische relatie tussen omgeving, betekenisgeving, en handelingen. De rol van cultuur als bron van de sturing van handelingen wordt als zeer dubieus gezien (Siebers, Verweel, de Ruijter, 2002, 105).

Van de andere kant leert de motivatietheorie dat belangen, betekenissen en waarden belangrijke elementen zijn die de mens kunnen aansporen tot het nastreven van zijn doelen. Bovendien zijn betreffende elementen niet zuiver rationeel van aard en kunnen daarom net zo goed emotionele lading bezitten. Verder blijkt uit de onderzoeken van O'Reilly en Pfeffer (2000), dat waarden zoals persoonlijke ontwikkeling, vrijheid van handelen, betrokkenheid, acceptatie, erkenning, eerlijke beloning en vooral goede relaties met de directe leidinggevende, in praktisch alle culturen op prijs worden gesteld. Zij functioneren zodanig als universele (arbeids)waarden. Als gevolg hiervan blijkt dat het managen van menselijke waarden, voor een deel althans, berust op culturele factoren. Daarom kunnen menselijke waarden ook in multiculturele samenwerkingsverbanden toepassing vinden binnen groepen van diverse medewerkers. In het bijzonder staan wij hier voor een interessante applicatie van de paradoxale uitdrukking: éénheid in verscheidenheid.

Negatief en positief management

Het blijkt dus mogelijk te zijn, door het hanteren van gepaste waarden binnen een organisatie, om de groep in haar geheel naar hogere prestatieniveaus te brengen terwijl de werkomgeving evenzo aangenamer blijkt. Waarom bestaan er dan nog zoveel bedrijven die geen positieve werksfeer hebben noch echt succesvol zijn? Volgens O'Reilly en Pfeffer (2000) is het antwoord simpel. De managers in vele organisaties kunnen weliswaar de ideeën betreffende het hanteren van positieve waarden verkondigen doch niet stelselmatig, voor de hele groep, toepassen in hun dagelijkse managementpraktijken. Een andere verklaring is dat de nage-streefde waarden, de managementpraktijken en de organisatiestrategieën, inclusief missie en visie, in de praktijk niet of onvoldoende op elkaar afgestemd worden. In beide gevallen zullen de tegenstrijdigheden die dan ontstaan, zorgen voor ongeloofwaardigheid, gebrek aan vertrouwen, demotivatie, frustratie en lage resultaten. En dat zijn precies belangrijke kenmerken van negatief management.

Gebrek aan baanzekerheid, te weinig ontplooiingsmogelijkheden, over onvoldoende middelen beschikken, voortdurende conflicten tussen afdelingen, afwezigheid van

vertrouwen, onbekendheid met het werk, de organisatiedoelstellingen en/of op komst zijnde reorganisaties, zijn andere oorzaken die slecht management in de hand werken (cf. Topchik, 2001, 4). Niettemin is een leiding die consistent doet wat zij zegt, de samenwerking en de goede verstandhoudingen bevordert, juiste informatie tijdig doorgeeft, vertrouwen inboezemt, gelijke kansen biedt aan de medewerkers en tegelijk het personeel respecteert en eerlijk beloont, goed op dreef met een positieve managementpraktijk die net zulke positieve resultaten teweeg zal brengen in de werk- en leefwereld van de medewerkers op alle niveaus binnen de organisatie (cf. O'Reilly, Pfeffer, 2000).

Slot

Zoals verwacht, werkt negatief management, frustratie, demotivatie, ontevredenheid en slechte resultaten in de hand. Positieve vormen van management bevorderen daarentegen het tegenovergestelde. Gemeenschappelijk aanvaarde menselijke waarden kunnen, zoals O'Reilly en Pfeffer (2000) aantonen, benut worden om de individuele energie van de medewerkers met enthousiasme te richten op de organisatiedoel-stellingen binnen een werk- en leefwereld waar de mensen zich goed behandeld voelen en waar ze voor hun inzet en bijdrage aan de collectieve resultaten, passende beloningen ontvangen. Het mag dan niet slechts blijven bij het formuleren en communiceren naar de medewerkers toe van de centrale waarden, normen en mission statement (cf. Siebers, Verweel, de Ruijter, 2002, 105). In het bijzonder moeten de voorgaande punten een strikte toepassing vinden in gebondenheid met een positieve managementpraktijk en een organisatiestrategie die flexibel en gevoelig is met betrekking tot de ontwikkelingen in de omgeving.

Geraadpleegde Literatuur:

O'Reilly III, Ch., Pfeffer J. (2000). Hidden Value. How Great Companies Achieve Extraordinary Results With Ordinary People. Boston: Harvard Business School Press.

Siebers, H., Verweel, P., De Ruijter, A. (2002). Management van diversiteit in arbeidsorganisaties. Utrecht: Uitgeverij Lemma B.V.

Topchik, G. (2001). Managing Worplace Negativity. New York: American Management Association Books.

TEKST 2

Arbeidsproductiviteit toegelicht

Auteur: Herbert I. Díaz

Inleiding

De begrippen productiviteit en arbeidsproductiviteit zijn van veel belang in elk land. Betreffende economische termen zijn echter niet voor iedereen even duidelijk. Men denkt al heel gauw bijvoorbeeld, dat zij enkel te maken hebben met hard of weinig werken. In het licht van het voorgaande is het daarom nuttig om beide begrippen wat nader toe te lichten. Vooral, omdat de IMF en de Centrale Bank aangekondigd hebben dat de productiviteit in Aruba aan het afnemen is. Meer specifiek komt, zoals te zien is in onder-staande grafiek, hun berekeningen uit op een daling van 1% per jaar gedurende de periode 2001 t/m 2005. In 2006 nam, naar schatting, de productiviteit weer toe met 1%.

Nu blijkt dat de Centrale Bank voor haar berekeningen uitgaat van het Bruto Binnenlands Product (BBP) die de totaal toegevoegde bruto waarde van de privésector en de overheid bevat. Onder toegevoegde waarde wordt verder verstaan het beschikbare kapitaal voor afschrijvingen en beloningen, maar ook de winsten van bedrijven. Uit het voorgaande volgt dat het BBP niet alleen bestaat uit de primaire inkomens van de werkende bevolking, maar eveneens uit bedrijfscomponenten, in het bij-zonder de investeringen, de winsten en de afschrijvingen. Als daarom de totale lonen dalen ten gevolge van een verschuiving in het soort werk dat de economie vereist, of in het geval de investeringen teruglopen, zal het Bruto Binnenlands Product (BBP) en daarmee de hoogte van de (arbeids)-productiviteit, beïnvloed worden.

Definitie en implicaties van arbeidsproductiviteit
Meer specifiek is arbeidsproductiviteit aan te duiden als de productie per man of per manuur. Het kan gemeten worden in eenheden product of in geld. De arbeidsproductiviteit werkt door in de (kost)prijs van een product of dienst. Een hoge arbeidsproductiviteit verlaagt de kostprijs terwijl een lage arbeidsproductiviteit het product duurder maakt. In het geval de nationale arbeidsproductiviteit daalt, heeft dit als consequentie dat de concurrentiepositie van dat land en de economische vooruitgang van de gemiddelde burger zullen verslechteren. Immers, producten en diensten worden door een verlaagde arbeidsproductiviteit duurder, terwijl geen enkele werkgever bereid zal zijn om de lonen van weinig producerende werknemers te verhogen. Gebeurt dit laatste desondanks, dan zal inflatie het gevolg zijn omdat de consumentenvraag zal toenemen terwijl het productieaanbod terugloopt. Het land kan zo in een inflatiespiraal terecht komen van het type stagflatie waarbij de prijzen toenemen bij een afnemend economisch product. Bovendien is uit de voorafgaande uitleg af te leiden dat er een nauw verband bestaat tussen de begrippen productiviteit en arbeidsproductiviteit.

Factoren die bepalend zijn voor de arbeidsproductiviteit
De definitie van het begrip arbeidsproductiviteit als de productie per man of manuur, meetbaar in eenheden product of geld, houdt verder in dat de volgende elementen een rol spelen in de vaststelling ervan:

1. Nuttig of daadwerkelijk gewerkte uren.
2. Organisatiegraad, mechanisatie en/of automatisering van het werk- of productieproces.
3. Toegevoegde waarde van de geproduceerde producten of diensten.

Hieronder volgt een nadere toelichting van de voorgaande drie punten.

Nuttig of daadwerkelijk gewerkte uren
Een schoenmaker die één paar schoenen in vier uur maakt zal op een werkdag van acht uur, twee paar schoenen maken. In het geval hij door bijvoorbeeld ziekte, afleiding, of gebrek aan motivatie, in acht uur, slechts één paar schoenen zou maken, zeggen wij dat zijn (arbeids)productiviteit

gehalveerd is. Het zal duidelijk zijn dat, hoe meer uren een werknemer gedurende een werkdag effectief besteedt aan het voortbrengen van producten en diensten, hoe hoger zijn gemiddelde productie per uur c.q. zijn (arbeids) productiviteit zal zijn.

Organisatiegraad, mechanisatie en/of automatisering
De schoenmaker kan ook een slimmere manier van werken bedenken door bijvoorbeeld arbeidsverdeling toe te passen, hulpmiddelen of werktuigen te gebruiken die hem in staat stellen per uur meer schoenen te maken. Sinds de tweede helft van de vorige eeuw hebben de sterk opgevoerde mechanisering en automatisering in de industriële wereld en sinds de jaren tachtig de IT-revolutie, gezorgd voor productiviteitsverhogingen in het productieproces.

Hoogte van de toegevoegde waarde
De schoenmaker maakt totaal aan loonkosten, bijvoorbeeld, Afl. 10,00 per uur. In vier uur is dit Afl. 40,00. Dit noemen wij de toegevoegde waarde van de schoenmaker aan één paar schoenen. Voor een hoger opgeleide kan dit bedrag wel vijf tot twintig maal, of zelfs hoger liggen. De toegevoegde waarde aan de producten of diensten die een hoger opgeleide voortbrengt, is daarom vele malen groter. Het zal duidelijk zijn dat door opleiding en training het Bruto Binnenlands Product van een land dat hoogwaardige producten en diensten voortbrengt, hoger zal zijn dan het Bruto Binnenlands Product van een land met een economie die gebaseerd is op de bijdrage van enkel maar laaggeschoolden.

Hoe is de arbeidsproductiviteit te bevorderen?
Een hoge arbeidsproductiviteit is, zoals eerder aangeduid, belangrijk voor elke vooruitstrevende economie. Immers, een hoge arbeidsproductiviteit werkt kostenverlagend, terwijl de concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland versterkt wordt. Ook loon- en prijsstijgingen worden veel beter opgevangen in een economie waarin de productiviteit toeneemt. Daarom is het belangrijk om de factoren in acht te nemen die de productiviteit bevorderen. Genoemde factoren zijn ondermeer:

A. Gezondheid & Veiligheid
B. Professioneel management
C. Investeringen in:

a. Kapitaalgoederen
b. Organisatie van het werk
c. Opleiding & Training (inclusief training op het werk)

D. Concurrentie

E. Omvang van de overheid

Ad. A. Gezondheid & Veiligheid

Werk kan verrichten dan een zieke. Factoren die een goede gezondheid bevorderen zijn onder andere een goede voeding, een veilige werk-omgeving, een positieve leefstijl en een effectieve gezondheidszorg. Op Aruba bestaat de algemene indruk dat op verschillende van de hiervoor genoemde terreinen nog veel kan verbeteren. Hiervan getuigt bijvoorbeeld de gemiddelde levensverwachting bij geboorte die volgens de volkstelling van het jaar 2000 daalde. Van de andere kant bestaat het pluspunt dat Aruba van oudsher geleerd heeft hoe belangrijk veiligheid op het werk is. Denk in dit geval aan de olieraffinaderij Lago (Exxon) die in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, verschillende malen een internationale trofee voor een eerste plaats op het gebied van de bedrijfsveiligheid won. De productiviteit van het bedrijf bleek toen ook gunstig te zijn. Het spreekt vanzelf dat een gezonde werknemer meer en beter kan produceren.

Ad. B. Professioneel management

Management speelt een cruciale rol voor de arbeidsproductiviteit. Immers, het management beslist over de organisatiestructuur, de investeringen in kapitaalgoederen en arbeidsprocessen en de vorming van het personeel. Verder kan het management invloed uitoefenen op het besluitvormings-proces, de te hanteren waarden & normen, de manier van omgaan met elkaar, evenals de processen van de selectie, het monitoren van resultaten, de waardering en het belonen van de werknemers. Als gevolg hiervan zal mede blijken hoe effectief de communicatie en de samenwerking op het werk verlopen en hoe groot de motivatie en betrokkenheid van het perso-neel, en daarmee de productiviteit, zullen zijn. Voor wat betreft Aruba dient hier opgemerkt te worden dat de communicatie en samenwerking binnen en tussen de overheidsinstanties en de particuliere bedrijven vaak voor verbetering vatbaar zijn. Dit is een punt waar internationale instanties zoals de UNDP en de IMF die in het recente verleden Aruba bezochten een kritische noot bij hebben geplaatst.

Ad. C. Investeringen
Investeren in zaken zoals kapitaalgoederen, organisatie van het werk en opleidingen & training zijn voorts factoren die de arbeidsproductiviteit beïnvloeden. Hierover valt in het kort het volgende te zeggen:
a) Door het werk slimmer of praktischer uit te voeren kan tijd benut worden om meer te produceren. Een detail dat hierbij soms over het hoofd gezien wordt binnen dienstverlenende bedrijven is dat de structuur en de processen van de organisatie niet altijd optimaal afgestemd zijn op het primair proces, ofwel, het proces waar de ontmoeting met de klant en daarmee de werkelijke dienstverlening plaatsvindt. Een speciaal voorbeeld van verbete-ringen op het werk is verder, naar aanleiding van de ervaringen in Nederland met de Wet Kinderopvang, maar ook een privé-onderneming in Aruba, dat een goed georganiseerde zorg voor kinderen de productiviteit van vrouwen aanzienlijk doet toenemen.

b) Machines, werktuigen en automatische besturings- en/of verwerkingsmachines zijn kapitaalgoederen die doorgaans de productiecapaciteit per tijdseenheid drastisch doen toenemen. Een obstakel voor Aruba is echter dat de voornaamste pijler van haar economie, te weten, de toeristenindustrie, zich niet zo goed leent voor automatisering. Heel anders echter is het gesteld met de goederenindustrie. Deze leent zich juist uitstekend voor betreffende vorm van productiviteitsverhoging. Aruba doet er daarom goed aan om deze sector te herbestuderen daar tegenwoordig, door de ontwikkeling van de microtechnologie, vele nieuwe mogelijkheden ontstaan zijn voor het rendabel produceren op kleine schaal van diverse producten.

c) Opleidingen en training ten slotte bekwamen werknemers om werk van hoogwaardiger gehalte te verrichten. Het is een reëel middel om het persoonlijke en het nationale inkomen te verhogen. Door het steeds duurder wordende sociaal stelsel en de inflatie in een economie met een zware neerwaartse druk op het minimumloon, zou Land Aruba er goed aan doen om zich meer te gaan ontwikkelen in de richting van een economie gebaseerd op arbeid met een hogere toegevoegde waarde. Het zou in de toekomst velen ervan kunnen weerhouden om steeds dieper weg te zakken in een verarmingspiraal!

Ad. D. Concurrentie
Gezonde concurrentie bevordert (in principe) de doelmatigheid van het bedrijfsleven. Als gevolg van het voorgaande neemt de productiviteit toe. Immers, concurrentie leidt normaliter tot verbeteringen in het productie-proces, het product en/of de dienstverlening. Merkwaardig genoeg is het voorgaande niet waarneembaar geworden in Aruba. Het valt op dat de economie tussen 1990 en 2005 sterk expandeerde, met toespitsing van de concurrentie in verschillende bedrijfstakken. Niettemin zijn de prijzen blijven stijgen terwijl de productiviteit daalde en de dienstverlening in vele gevallen voor sterke verbetering vatbaar blijft!

Het voorgaande is deels te verklaren met de import van inflatie. Echter, er bestaan ook interne factoren die het euvel helpen ver-klaren. In het bijzonder is het nog altijd mogelijk om in Aruba onderhandse kartel-afspraken te maken, terwijl de relatief hoge administratiekosten veelal prijsverlagingen verhinderen met als gevolg dat de winstgevendheid van de bedrijven onder druk komt te staan. Hierover zijn aanwijzingen te vinden in ramingen van de loonquote. Onder loonquote wordt verstaan: het aandeel dat de totale nationale loonsom vertegenwoordigt in het Bruto Binnen-landse Product. Een weergave van de geschatte ontwikkeling hiervan voor de periode 1994 - 2006, is in de volgende grafiek weer-gegeven:

De sterke stijging van de loonquote gedurende de periode 2000 - 2006 van 44,5% naar 48,4%, kan een aanwijzing zijn dat de winstgevendheid van de bedrijven aan het teruglopen is. Immers, hun aandeel in het totaal van het Bruto Binnenlandse Product neemt af! Een andere mogelijkheid is dat de Arubaanse economie afhankelijker aan het worden is van de factor arbeid. Om een antwoord te vinden op het voorgaande is gekeken naar de correlatiefactor tussen het Bruto Binnenlandse Product en ramingen van de

Centrale Bank betreffende het totale aantal werkenden in Aruba. Deze schijnt in de periode 2000 t/m 2006 een waarde te hebben van 0,9895, in vergelijking tot de periode 1994 - 1999, toen betreffende correlatiefactor 0,9798 bedroeg! De (voorlopige) conclusie kan daarom zijn dat zeer waarschijnlijk de winstgevendheid van de bedrijven aan het teruglopen is en dat de concurrentie in Aruba eerder negatieve gevolgen aan het bewerkstelligen is dan positieve. Dit is niet zo opzienbarend wanneer wij beseffen dat het motto: 'steeds meer van hetzelfde', de economische groeiformule van Aruba, tot dusver, overheerst heeft.

Ad. E. Omvang van de overheid
Omvangrijke overheidsapparaten zijn duur en vergen hoge belastinginkomsten. Dit laatste gaat ten koste van de investeringskracht van het bedrijfsleven en de koopkracht van de bevolking. Met andere woorden, de industriële en commerciële activiteiten, ofwel de productiviteit in algemene zin, nemen af door een stijgende wig, ofwel het totaal aan belastingen en sociale premiesdie steeds hoger worden.

Samenvattend
Arbeidsproductiviteit of productiviteit van de arbeid komt tot stand door fysieke, psychische, intellectuele, technische, organisatorische, markt en financiële factoren. Het is daarom een complex begrip die vanuit verschillende invalshoeken te benaderen en te beïnvloeden valt. Het is cruciaal bij de bepaling van de toegevoegde waarde van een product of dienst en speelt daardoor een voorname rol bij het tot stand komen van enerzijds de prijs en de omzet van een bedrijf en anderzijds het Bruto Binnenlands Product van een land. Omgekeerd valt de (arbeids)-productiviteit uit het Bruto Binnenlands Product te berekenen, althans te benaderen. Deze methode mag dan niet helemaal zuiver zijn, het is in ieder geval praktisch en acceptabel. Over het algemeen mogen we stellen dat het geen goede zaak betreft wanneer de (arbeids) productiviteit in een land daalt daar het een verslechtering van de concurrentiepositie en het welvaartspeil met zich meebrengt. In Aruba zal nader onderzoek dienen uit te maken waar de daling van de afgelopen vijf jaar van de productiviteit precies aan te danken is. Zoals uit het voorgaande blijkt kan het, naast het teruglopen van de productie per manuur, aan verschuivingen in de vraag naar arbeid, tanende investeringen en winsten, een zwakke concurrentie

en/of een over gedimensioneerde overheid liggen. Aangezien echter, de redenen voor het teruglopen van de arbeidsproductiviteit niet veel zullen uitmaken wat betreft de negatieve gevolgen ervan, doet Aruba er goed aan om op kortetermijnmaatregelen te nemen ter verhoging van haar (arbeids)-productiviteit. Immers, het kan ook anders, want dezelfde cijfers van de Centrale Bank tonen aan dat in de jaren vóór 2001, de productiviteit in Aruba juist toenam en op een hoger peil lag dan nu.

Geraadpleegde literatuur:

- IMF Report 2005 (Kingdom of the Netherlands – Aruba)
- CBA Annual Rapport 2005 & 2006

TEKST 3

Relatieve Armoede in Opmars

Over de ongelijkmatige verdeling van de welvaart in Aruba

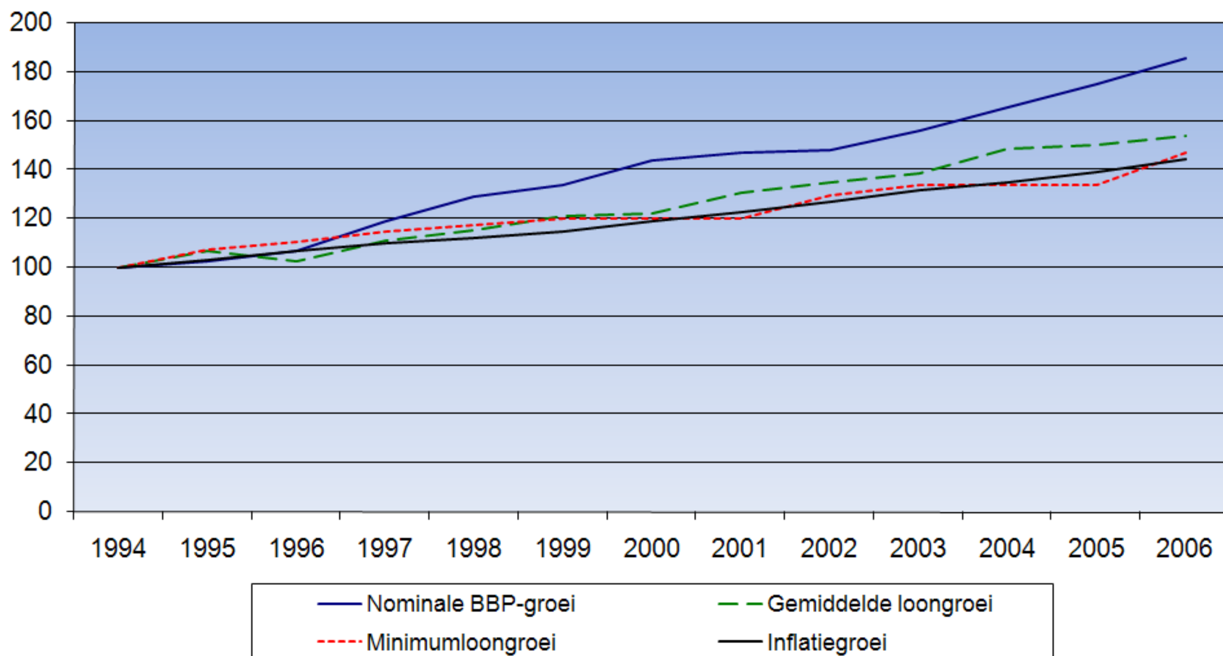
Auteur: Herbert I. Díaz

Inleiding

Gedurende de periode 1994 - 2006 groeide de economie van Aruba, gemeten naar het indexcijfer van het Nominale Bruto Binnenlands Product (BBPN) met 86%. De inflatie, gemeten met dezelfde maatstaf als hiervoor genoemd, bedroeg 48%. Uit het voorgaande volgt, dat Aruba een reële economische groei in genoemde periode beleefde van 38%. Een schatting van de ontwikkeling van het Nationaal Gemiddelde Loon (NGL) duidt in betreffende periode aan dat, hoewel op een iets lager niveau, ook hier sprake is van een reële vooruitgang. Met andere woorden, het NGL groeide met een waarde die hoger lag dan de inflatie. Om precies te zijn met 6%. Echter, met de ontwikkeling van het minimumloon was het niet zo gunstig gesteld! Deze groeide in de periode onder revisie met enkel 47%. Dit was 1% minder dan de inflatie, hetgeen betekent dat deze categorie werknemers geen waardevast inkomen kende, laat staan dat zij geprofiteerd heeft van de welvaartsstijging die Aruba tussen 1994 - 2006 meemaakte.

Het probleem

In het voorgaande schuilt een verraderlijke tegenstrijdigheid. Immers, de Arubaanse economie is voor een goed deel afhankelijk van minimumloners. Wij mogen daarom ervan uitgaan dat hun bijdrage in de groei van de economie essentieel was. Nu blijkt dat, nadat deze groep haar aandeel leverde aan de stijging van de welvaart, er geen compensatie tegenover stond! Een saillante bijkomstigheid is dat betreffende ontwikkelingspatroon op structurele wijze bepaald wordt! De wet geeft namelijk aan, dat het minimumloon alleen aangepast hoeft te worden aan de inflatiestijging. Op deze wijze is het wettelijk geregeld dat het minimumloon ‘waardevast’ en niet ‘welvaartsvast’ moet zijn. Volledigheidshalve wordt vermeld dat onder een waardevast inkomen, een inkomen wordt verstaan die zijn koopkracht behoudt. Een welvaartsvast inkomen deelt bovendien mee in de reële groei van de economie. Bovengenoemde ontwikkeling is in de volgende grafiek weergegeven:

Als gevolg van het gevoerde beleid neemt de relatieve armoede in Aruba gestaag toe. Dit betekent dat de kloof tussen arm en rijk, bij wet bepaald, met de dag toeneemt! Merkwaardig genoeg hebben de regering en de vakbonden deze situatie tot dusver niet effectief aangepakt.

Een oplossingsvoorstel

De ILO, een tripartiete organisatie van de Verenigde Naties, die wereldwijd waakt over het belang van werknemers, werkgevers en overheid, heeft in haar rapport van mei 2005 over de problemen rond de AOV in Aruba, bovengenoemde ontwikkeling gesignaleerd en waarschuwt ernstig voor een continuering ervan. Tegelijk duidt betreffende organisatie de oplossing aan! Zeer expliciet raadt de ILO herhaaldelijk aan om over te stappen van een systeem van indexeren conform de Consumentenprijsindex, ofwel de CPI, naar één dat gebaseerd is op de ontwikkeling van het Nationaal Gemiddeld Loon. Laatstgenoemde index ligt doorgaans een paar tienden van één procentpunt hoger dan de CPI en kost daarom een beetje meer geld. Maar de sociale voordelen zijn enorm, aangezien de indexeringsmethode op basis van het NGL, de verarming van minimumloners en gepensioneerden voorkomt, terwijl deze groep minderbedeelden met welvaartsvaste inkomens, normaal kunnen blijven participeren in het economisch verkeer. Additionele voordelen zijn, dat mensonwaardige toestanden die de

criminaliteit in de kaart spelen, op deze manier vermeden worden. Een voorwaarde is wel dat de arbeidsproductiviteit gemiddeld met 1% per jaar zal moeten toenemen.

De uitdaging

Inmiddels blijft de uitdaging groot. Bij navraag blijkt dat zeer weinig mensen in Aruba het verschil tussen ‘waardevaste’ en ‘welvaartsvaste’ inkomens kennen of begrijpen. Evenmin beseffen zij, dat de loonontwikkeling zoals hierboven beschreven, bij ongewijzigde koers, een explosieve situatie inhoudt die vroeg of laat een hoge tol zal opeisen. Immers, wat nu nog als een toename in relatieve armoede gekarakteriseerd kan worden, zal in de (nabije) toekomst omslaan in een absolute armoede die nog meer problemen voor de groepen met lage inkomens zal veroorzaken.

Geraadpleegde literatuur

Basisgegevens van het CBA & CBS.
ILO/TF/Aruba/R.2. Report, May 2005.

TEKST 4

Solidariteit uit Balans

Over grenzen van solidariteit en risicos voor de sociale verzekeringen

Auteur: Herbert I. Díaz

Inleiding

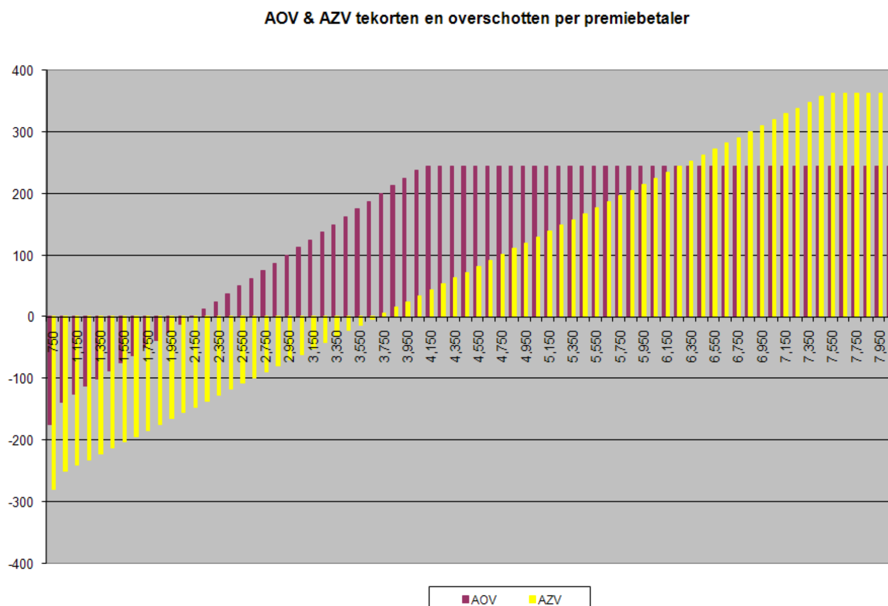
Solidariteit betekent in elk sociaal systeem, dat de leden van een groep een gemeenschappelijk belang onderschrijven, ten gunste van de groepsleden, maar soms ten koste van zichzelf. In een financieel systeem dient verder een balans te bestaan tussen de opbrengsten en de uitgaven. In een financieel systeem van de sociale zekerheid, dat op het solidariteitsprincipe berust, dient bovendien een evenwicht te bestaan tussen het aantal 'brede schouders' dat de lasten van de 'smalle schouders' helpt dragen. Raakt het bedoelde evenwicht uit balans dan komt de financiering van het hele stelsel vroeg of laat in gevaar. Het wordt dan onmogelijk om de sociale zekerheid duurzaam te waarborgen. Een ander belangrijk punt is, dat bij de keuze voor een sociaal systeem, bewust ervoor gekozen moet worden of men uit zal gaan van het principe van 'wenselijkheid' of dat van 'haalbaarheid'. Uiteindelijk dienen de twee principes met elkaar in evenwicht te zijn. Kiest men bijvoorbeeld voor de invoering van een 'gewenste' pakket van sociale voordelen, dan moet de economie zodanig 'naar boven' aangepast worden zodat zij de middelen kan opbrengen om genoemde pakket te financieren. In het geval men uitgaat van de idee van 'haalbaarheid', dan dient men nauwkeurig vast te stellen welke de productiecapaciteit van de economie werkelijk is en het sociale pakket niet meer laten kosten dan opgebracht kan worden. De leidende gedachte hierbij moet altijd zijn, dat het sociale een afhankelijke variabele is van de economie en niet andersom!

De ontwikkeling in Aruba

Wanneer kritisch gekeken wordt naar de situatie in Aruba dan valt uit de cijfers op, dat de eerdergenoemde principes van 'wenselijkheid' en 'haalbaarheid', danig door elkaar zijn gehaald. Zo hebben de regeringen in het verleden, tegen het toentertijd uitgebrachte deskundig advies in, de leeftijd van de AOV verlaagd van 62 naar 60 jaar en de uitkeringen verdubbeld. De AZV werd ingevoerd zonder accurate kostenberekeningen, noch lange termijnprojecties. Ook heeft men nimmer een studie gemaakt om te bepalen of laatstgenoemde twee sociale verzekeringen samen,

duurzaam gedragen zouden kunnen worden door de economie. Daarbij komt dat de Arubaanse economie vrij eenzijdig ontwikkeld is en hoofdzakelijk uit banen bestaat waarvan de toegevoegde economische waarde laag is. Zo duiden de statistieken van het CBS aan, dat in 2002 het modaal inkomen van Aruba, dit is het inkomen dat de grootste groep werknemers gemiddeld verdient, Afl. 1.550,00 per maand bedroeg. Genoemd bedrag is sindsdien niet significant veranderd. Zodoende blijkt, dat het aantal 'smalle schouders' dat solidaire hulp behoeft van de overige 'brede schouders' disproportioneel groot is. De volgende grafiek die een break-even analyse weergeeft van het AOV en het AZV-fonds in het jaar 2005, illustreert het één en ander duidelijk.

Break-even analyse:

In de grafiek valt af te lezen dat het punt van break-even, dit is het inkomen waarbij de werknemer voldoende premie afdraagt om een evenredig deel van de kosten van het fonds zelf volledig te betalen, voor de AOV, Afl. 2.150,00 per maand bedroeg. In het geval van de AZV lag de break-even-point op Afl. 3.650,00 per maand. Aan de hand van de bevolkings-distributie van 2002, is vervolgens berekend dat 48,24% van de werk-nemers een salaris verdienden dat beneden het evenwichtspunt van het AOV-fonds lag. Dit betekent dat zij de solidaire hulp van de overige 51,76% van hun werkbroeders nodig hadden. Voor het AZV-fonds waren de over-eenkomstige cijfers respectievelijk 72,44% en 27,56%. Wanneer wij in acht nemen dat het gezonde verstand stelt, dat een maximum van

40% van de werkende bevolking gesteund zou mogen worden door een minimum van 60% van de rest van de werknemers, dan valt duidelijk in te zien dat de druk op de solidariteit in Aruba zeer hoog ligt. Het is daarom vanwege de financierbaarheid van de sociale verzekeringsfondsen op de lange termijn zeer onverstandelijk om genoemde druk verder op te voeren. Het voorgaande heeft ook tot gevolg, dat een verdere groei van de economie, op grond van banen met een lage toegevoegde economische waarde, de duurzame financiering van genoemde fondsen behoorlijk in gevaar zal brengen.

Hoe nu verder?

Meer dan ooit heeft Aruba behoefte aan diversificatie van haar economie. De huidige situatie vergt arbeidsplaatsen met een hoge toegevoegde waarde en markten die nieuwe producten en diensten kunnen afnemen. Onderwijs en (preventieve) gezondheidszorg behoren voorrang te krijgen. Doelmatigheid en doeltreffendheid in het management van vooral het overheidsapparaat, waar een beloningsysteem gebaseerd op prestaties zeer op zijn plaats zal zijn, is een vereiste. Investeringen van de overheid dienen gemaakt te worden met het oog op het rendement en mogen niet als zout in de vloeierige consumptieve soep oplossen! Kortom, de productiviteit moet omhoog. Wat dit betreft, dienen wij onze vrees of afkeer voor het woord productivteit, voor zover die bestaan, te verliezen. Wij moeten begrijpen, dat genoemd begrip niet enkel te maken heeft met harde arbeid, maar bovenal met slimmer, op een hoger niveau en gemotiveerder werken. In het artikel over genoemd onderwerp, kan de lezer een ruimere uitleg vinden van wat de term ‘productiviteit’ inhoudt. Verder is het van belang om kritisch te kijken naar de opbrengsten en uitgaven van de sociale verzekeringsfondsen. Kostenbeheer en een effectief inningsbeleid blijven onontbeerlijk.

Slot

Er bestaan legio redenen om over een sociaal vangnet te beschik-ken, die de tekortkomingen van het vrije marktmechanisme binnen een liberale economie compenseren. Humanitaire, pragmatische, sociale en veiligheidsmotieven zijn enkele van die belangrijke redenen. Aruba heeft een betekenisvol systeem, gebaseerd op het solidariteitsprincipe, weten op te bouwen. Voornoemd principe is op zichzelf lovenswaardig. Echter, net

als elk ander principe, kent het zijn grenzen. Jammer genoeg is Aruba sinds twintig jaar bezig met het op de proef stellen van bedoelde grenzen. Want steeds meer worden 'smalle schouders' toegevoegd aan de economie die, relatief gezien, over steeds minder 'brede schouders' beschikt om de sociale lasten op billijke wijze te kunnen verdelen. We mogen verder niet vergeten dat economische en sociale belangen altijd hand in hand gaan. Tegenwoordig is bovendien het besef gegroeid dat de economische structuur met daarin de arbeidsverdeling, in hoge mate, bepalend is voor de sociale ontwikkeling van een land. Met andere woorden, als een sociale ontwikkeling ongunstig blijkt, dan dienen wij terug te gaan naar de economie om te kijken of daar de oorzaak en tegelijkertijd de oplossing te vinden is. Deze laatste redenering zal niet voor alle sociale ontwikkelingen opgaan, maar toch wel voor een groot aantal ervan. Tegelijk is het goed om te beseffen dat kwantitatieve economische grootheden zoals het bruto binnenlands product, groei van de werkgelegenheid, deviezenvoorraad etc., in principe niets vertellen over de sociale welzijnstoestand van de bevolking. Uit het voorgaande blijkt dat Aruba momenteel meer baat heeft bij een kwalitatieve en gediversificeerde ontwikkeling, dan bij een verdere kwantitatieve en eenzijdige groei van haar economie.

Geraadpleegde literatuur:

- CBS, SVb en AZV-jaarverslagen.

TEKST 5

De Sociale Economie

een beknopt overzicht

Auteur: Herbert I. Díaz

Artikel aangeboden ter publikatie in: *'ABC Volumes of the Proceedings of the ECICC – Conferences. Edited by Nicholas Faraclas, et all'*.

Inleiding

Sociale economie is economie - in beide betekenissen van het woord, dus bedoeld als economische activiteit en als economische wetenschap**.** In de eerstgenoemde betekenis omvat het ondermeer die sector van de economie die een brug probeert te slaan tussen de economische bedrijvigheid (productie en verkoop van goederen en diensten) en het maatschappelijk verantwoord ondernemen. Tewerkstelling en democratische besluitvorming krijgen daarom in de sociale economie voorrang op de vergoeding van aandeelhouders. Tot dusver een invalshoek van de sociale economie die sectoraal is. Bij verdieping van het thema blijkt echter dat er tevens een thematisch perspectief bestaat. Zo biedt de Universiteit van Maastricht bijvoorbeeld een Masterprogramma aan in de 'Internationale Economie,' met als afstudeerrichting 'Sociale Economie'. In betreffende leergang komen onderwerpen aan de orde zoals: economie van het sociale gedrag, ongelijkheid, kennis en onderwijs, beleid voor integratie van de arbeidsmarkt, verouderen, arbeidsmobiliteit, sociale ontbering en tot slot gezondheid en milieu. De sociale economie blijkt zodoende een duaal en breed begrip te beslaan. Verder valt af te leiden dat de sociale economie, voor wat de westerse wereld[1] betreft althans, in Engeland ontstaan is aan het eind van de negentiende eeuw[2]. Maar spoedig werd het overgenomen door de Fransen. Tegenwoordig is de term sociale economie een bekend begrip geworden in alle Engels-, Frans- en Spaanssprekende delen van de wereld. Niet zo in Nederland, waar na de tweede wereldoorlog met de opkomst van de theorie en praktijk van de welvaartsstaat, ervoor gekozen is om de onderwerpen waarmee de sociale economie zich bezighoudt, te benaderen vanuit andere disciplines. Het feit dat tegenwoordig meer dan

---

[1] In China slaat het woord sociale economie meer op de bestrijding van het grootgrondbezit door een politiek van herverdeling van grond.

[2] Mogelijkerwijs bestond de 'Politieke Economie' al vierhonderd jaar eerder als mercantilisme: 1500 - 1750.

tweeëndertig duizend boeken op het Internet gevonden worden onder de titel ‘social economy’, ‘social market economy’, en ‘social structures of the economy’, geeft een indicatie van de grote belangstelling die voor dit onderwerp, op wereldniveau, bestaat.

In onderhavige uiteenzetting komen onderwerpen aan de orde die, samengenomen, een schets tekenen van de rol en betekenis van de sociale economie als activiteit en wetenschap. Betreffende onderwerpen zijn achtereenvolgens: het ontstaan van de sociale economie in het kort, filosofisch uitgangspunt van de sociale economie, definitie, doelstellingen, plaatsing, organisatietypen, werkterreinen van de sociale economie, methode van aanpak, het belang van de sociale economie, de gevaarlijke kant, de nieuwe sociale economie, internationale discussies en zienswijzen en tot slot enkele aanverwante begrippen.

Ontstaan in het kort

De sociale economie bestaat feitelijk sinds het einde van de 18de eeuw toen de moderne maatschappij ontstond en men, in religieuze en burgerlijke kringen, zich ging bemoeien met zaken zoals overlijdensrisico en ziekengelduitkeringen. Als specialisatie, is de sociale economie ontstaan uit de arbeidersbeweging in Engeland, bakermat van de moderne economische wetenschap, aan het eind van de 19de eeuw. Er zijn daarna coöperaties opgericht in de land- en tuinbouwsector, vooral om de productie gezamenlijk af te zetten via een distributieapparaat. Al spoedig sloegen de concepten van de sociale economie over naar het Europese vasteland, in het bijzonder naar Frankrijk, waar in 1892 al, YVES GUYOT, één van de eerste boeken over betreffend onderwerp schreef, die in het Engels vertaald, Principles of Social Economy heet. Betreffend boek heeft de status van een ‘klassieker’ verworven en is nog altijd verkrijgbaar. Guyot begint zijn oeuvre met het bespreken van het karakter, de doelstellingen en de methodes van de economische wetenschap. Vervolgens besteedt hij veel tijd aan het begrip ‘waarde’ en bespreekt genoemde thema vanuit een monetaire en humane invalshoek. In een apart hoofdstuk besteedt de auteur aandacht aan de thema’s landeigendom, handel, banken en publieke organisaties & associaties. In het geval van de eerste twee onderwerpen merkt Guyot onder andere op, dat een restrictieve verdeling ervan de economische ontwikkeling van de massa belemmert. In organisaties en

associaties, ziet de schrijver een ontwikkeling in de richting van het uitwisselen van goederen en voorziet, dat de onderhandelingen tussen de verschillende ‘sociale partners’ zullen resulteren in een toename van de vrijheid van en bescherming van het individu. Dit laatste contrasteert sterk met samenlevingen, waar de slimste en/of de sterkste, ter eigen voordeel, zijn wil oplegt aan de rest. Tot slot schenkt Guyot aandacht aan de rol van de staat in het economisch verkeer, terwijl hij in zijn eindconclusie een progressieve, gelijkwaardige en vreedzame maatschappij voorstaat die zichzelf constant verbetert door vlijt en arbeid, het sparen en het continu toepassen van uitvindingen. In deze nieuwe maatschappij acht de auteur persoonlijke verdiensten die getest worden door vrije concurrentie erg belang-rijk. Militaire uitgaven vindt hij echter verspilling van de welvaart. Het voorgaande is verre van een behandeling van het complete werk van de fransman. Het beoogt slechts een korte schets te geven van de onderwerpen op het terrein van de sociale economie waar-mee deze auteur zich, meer dan honderd jaar geleden, bezighield.

Filosofisch uitgangspunt

De sociale economie kijkt vooral naar de duurzame effecten van investeringen in ondermeer het onderwijs, de gezondheidszorg, het juridisch systeem en de sociale zekerheid, ten gunste van de sociale stabiliteit. Dit in tegenstelling tot de neoklassieke economie die, hoewel bekend met alle voorgaande factoren, ze niettemin beschouwt als externe factoren voor de productiekosten, de arbeidsmarkt en de economische groei. Het voorgaande betekent, dat het verschil tussen de sociale economie en de neo-klassieke economie meer één is van inzicht en aanpak dan van inhoud. Feitelijk kan gesteld worden, dat het debat gaat over de ethische vraag of het sociale, ondergeschikt moet zijn aan het economische (liberalen en neo-klassieken) of, dat de economie ten dienste moet staan van sociale doeleinden (sociaal-economen).

Definities

Het feit dat de sociale economie (minimaal) vanuit twee invalshoeken te benaderen valt, maakt een simpele definitie niet eenvoudig. De volgende criteria vanuit vier verschillende invalshoeken zijn gangbaar bij het opstellen van definities betreffende de sociale economie:

1. Organizationele criteria die de voornaamste eigenschappen van de structuren van sociale coöperatieven definiëren (Desroche).
2. De logica, activiteiten en reguleringen van de betrokkenen bij de sociale economie (Vienney).
3. Concepten betreffende burgerschap, solidariteit en autonomie (Defourny).
4. Praktijken waarbij de maximalisering van winsten bezwijkt voor democratische besluitvormingsprocessen (Marée en Saive).

Het **Europese Economisch en Sociaal Comité** definieert op haar beurt de rol van de sociale economie, als volgt: '***Daar waar de markt en de staat tekort schieten, of onvoldoende doeltreffend optreden, treedt de sociale economie in werking om te voorzien in de behoeften van haar leden en de consumenten'***.

Specifieker mogen we stellen, dat de sociale economie een discussie aanwakkert om mensen als subject en niet als object te behandelen. Het welzijn en de maximale ontplooiing van de mens binnen een harmonieuze samenleving dienen voorop te staan en niet het winstmotief.

Als gevolg van het voorgaande bestudeert de sociale economie in hoge mate alle mechanismen die de specialisatie van de arbeid en de verdeling van het nationale inkomen veroorzaken, plus hun sociaal-economische gevolgen.

Doelstellingen

Shragge en Fontan (2000) melden in hun boek, '*Social Economy, international debates and perspectives*', dat binnen de sociale economie twee stromingen bestaan. Deze zijn: de dominante reformistische stroming die beperkte progressieve veranderingen nastreeft binnen bestaande economische ordes en de meer utopische stroming die een nieuwe maatschappij wenst te creëren uit nieuwe praktijken binnen de sociale stelsels en die tegengesteld zijn eraan. De reformisten streven naar meer integratie, in het bijzonder van hen die uitgesloten zijn van de arbeidsmarkten en willen bredere sociale relaties als gevolg van de hervorming van vele economische ordes en het terugdringen van nationale sociale programma's. Ter onderbouwing van betreffende doelstellingen halen Shragge en Fontan aan,

dat veranderingen in vele economieën en overheidstrategieën ertoe hebben geleid dat:

1. Productiemiddelen en diensten geprivatiseerd zijn,
2. Rijkdom en armoede steeds meer met elkaar polariseren,
3. De maatschappelijke sector meer verantwoordelijkheid kan dragen.

Eerdergenoemde veranderingen hebben de welvaartstaat in een crisis gebracht dat om nieuwe sociale hervormingsstrategieën vraagt.

De twee eerdergenoemde auteurs gaan verder niet in op de doel-stelling van de utopische stroming, daar zij betreffend streven niet haalbaar achten binnen de huidige westerse economieën.

In het bijzonder valt op te merken dat de sociale economie een humanere wereld voorstelt met een betere verdeling van, c.q. grotere toegankelijkheid tot de economische rijkdom voor hen die ervan uitgesloten zijn. Organisaties die werkzaam zijn op het terrein van de sociale economie gaan voor andere doelen dan het louter maken van winst. Specifieke doelstellingen kunnen daarom op de volgende terreinen liggen: liefdadigheid aan hen die in nood verkeren, ondersteuning van de leden, of dienstverlening aan specifieke doelgroepen.

Plaatsbepaling

De sociale economie als sector bevindt zich in de regel tussen de private en de publieke sector in. Het wordt vaak aangeduid als ‘de derde economische sector’. Ter verduidelijking zij opgemerkt dat de sociale economie niet verward mag worden met bestaande economische stelsels, dus ook niet met het communisme of socialisme. Integendeel, het bekritiseert beide stelsels evenals het kapitalisme, vanwege het feit dat zij alle gefaald hebben om zaken zoals samenwerking, participatie, betekenisvol werk en meer men-selijke betrokkenheid in het arbeidsproces, voorop te stellen.

Sociale organisaties kunnen doorgaans in drie categorieën worden ondergebracht, te weten: publieke organisaties zonder winstoogmerk (public sector non-profit) en de marktgeoriënteerde, not for profit, sociale organisaties en civiele verenigingen. Laatst-genoemde organisaties

betreffen de Non Governmental Organizations (NGO's). In het Nederlandse systeem betreft de juridische vorm van de hiervoor genoemde sociale organisaties in de regel, stichtingen, coöperaties en verenigingen.

Werkterreinen

Terreinen waarop de sociale economie zich begeeft zijn voorna-melijk: arbeidsverdeling en verhoudingen, arbeidsproductiviteit, arbeidsmobiliteit, arbeidsmarktintegratie, inkomensongelijkheid, gezondheidszorg, kinderen-zorg, milieu, vergrijzing, kennis en onderwijs, human development, sociale zekerheid, sociale ontbering, sociale achterstand, sociale uitsluiting en criminaliteit.

Pragmatische modellen

Elke werkdiscipline doet er goed aan te beschikken over praktische modellen van waaruit kan worden gedacht en gehandeld. In de sociale economie is bijvoorbeeld het zogenaamde LETS systeem bekend. De afkorting LETS is een acroniem voor de Engelse woorden "Local Exchange Trading Systems." Dit zijn lokale privé, non-for-profit, uitwisselings-netwerken waarin goederen en diensten verhandelbaar zijn zonder gebruikmaking van giraal of chartaal geld. Als voorbeeld kan dienen dat een lid punten verdient door voor het kind van een ander te zorgen en dit later weer gebruikt om timmerwerk gedaan te krijgen bij weer een andere persoon in hetzelfde netwerk. Verder kent men in Canada het zogenaamde Quebec model dat een vorm van sociale economie mogelijk maakte in een samenwerkingsverband tussen de overheid en coöperaties in voornamelijk sectoren van financiën, landbouw en natuurlijke hulpbronnen. Dit is echter mogelijk gebleken in het Franstalige Quebec, dankzij het bestaan van een zwak kapitalistische structuur en een sociaal klimaat dat het bereiken van consensus en overeenkomsten aanmoedigde.

Methode van aanpak

De geraadpleegde literatuur vermeldt dat in de sociale economie zaken als het democratische proces, ruimte voor experimenteren en participeren, in een eveneens democratische omgeving, centraal staan. Verder blijkt dat de discussie over het individu die centraal dient te staan in de optiek van de sociale economie zeer belangrijk is. Het uitgangspunt moet zijn om de werknemer niet als louter object, dit is als zuiver een (wegwerp) productie-

factor te zien. Echter, dient men het welzijn van de mens de hoogste prioriteit te geven in elke wetenschappelijke en praktische analyse en/of verhandeling. Met andere woorden, de economische ontwikkeling zal ten dienste moeten staan van de mens en niet andersom. Uit het voorgaande volgt dat zaken zoals zingeving en verder alles wat bijdraagt tot een harmonieuzere maatschappij, met een hogere kwaliteit van het leven van de burgers, de drijfveren moeten vormen van een inductief proces dat, bottom-up, de wensen en behoeften van de mensen vertaalt in economische activiteit. Vervolgens zal een nationaal ontwikkelingsplan, met een afgestemde visie en beleid, zich topdown, op de volle ontwikkeling van het potentieel van de burgers met een eerlijk beloningstelsel voor hun inspanningen en bijdragen moeten richten.

Belangrijkheid

De sociale sector verschaft werk aan een aanzienlijke groep mensen, produceert en verhandelt goederen en diensten in grote hoeveelheden, terwijl sommige sociale organisaties waardevolle bezittingen beheren. Kortom, de activiteiten van betreffende sector bezitten veel economische waarde en zijn van sociaal belang.

Uitdaging

Bij het uitblijven van adequate controle- en verantwoordings-mechanismen kunnen sociale organisaties meer profijt gaan opleveren voor hun eigen leiding en werknemers, terwijl zij hun legitieme doelgroepen onvoldoende of helemaal niet (meer) bedienen. Dit kan vooral voorkomen bij overheidsorganisaties en stichtingen die sterk afhankelijk zijn van overheidssubsidies waarover weinig controle bestaat met betrekking tot hun effectiviteit en efficiency. Dit laatste staat in de economie van organisaties, c.q. de institutionele economie en de sociale economie bekend als de "agency problem".

De nieuwe sociale economie

Andrew Sayer en Richard Walker stellen in hun boek '*The New Social Economy',* dat het thema 'arbeidsverdeling' een van de meest verwaarloosde onderwerpen is in de politieke economie en de sociale wetenschappen. Het betreft het verschijnsel 'specialisatie van het werk', dat

aanwezig is in alle menselijke samenlevingen, van de meest primitieve tot de meest ontwikkelde. Bovendien blijkt, volgens de twee auteurs, dat de verdeling van het werk een bepalende factor is voor de sociale ontwikkelingen en machtsverhoudingen in een land. Het voorgaande houdt in, dat Sayer en Walker sociale ontwikkelingen zien als een afhankelijke variabele van de economische activiteit. Dit brengt ons op een kernpunt, daar sociale ontwikkelingen gestuurd kunnen worden vanuit de economische structuur, processen en cultuur van een land. Dit betekent verder dat de overheid, door bewuste beleidskeuzes te maken - weliswaar in samenwerking met het particuliere bedrijfsleven en de vakbonden - de sociale ontwikkelingen kan stimuleren of afremmen. Dit laatste is bovendien mogelijk in alle economische stelsels, dus ook in het kapitalisme, waar de laatste tijd vanuit bedrijfsopleidingsinstituten en beleidstudies, de vraag naar meer samenwerking, minder gefragmenteerd werk, en meer menselijke betrokkenheid in arbeidsprocessen, steeds meer relevantie krijgt.

Van Noord tot Zuid

De sociale economie is van belang voor zowel het meer ontwikkelde noordelijk halfrond als voor het minder ontwikkelde zuidelijk halfrond. In het Noorden spelen de volgende twee punten een belangrijke rol:

1. Afzwakken van de welvaartsstaat en de opkomst en reacties van sociale bewegingen die de condities in het leven hebben geroepen voor een nieuwe op ‘solidariteit-georiënteerde maatschappij’.
2. De hierboven genoemde wijzigingen die geleid hebben tot de herstructurering van de economische en sociale verhoudingen.

In het Zuiden hebben drie praktijken bijgedragen tot een equiva-lente vorm van de sociale economie, te weten:

1. Microprojecten
2. Bescherming c.q. verdediging van sociale rechten
3. Maatregelen om geïntegreerde sociaal-economische ontwikkelingen te bevorderen.

Tot slot blijkt dat globalisering beide regionen beïnvloedt, zodat het een vereiste is geworden om sociale verandering te laten plaatsvinden binnen een context van internationale solidariteit en samenwerking.

Binnen de Rijnlanden

In het Nederlands is de literatuur over de sociale economie tegenwoordig zeer schaars. Dit komt doordat de Nederlandse aanpak anders blijkt te zijn dan in de landen die het Angelsaksisch model hanteren. De z.g. Rijnlanden, waartoe Duitsland, Frankrijk, Italië[3] en de Benelux gerekend worden, inclusief de gebieden en landen overzee die een staatkundige band met het moederland behouden, hebben ervoor gekozen om hun sociaal-economische kwesties, wetmatig te regelen binnen een institutioneel kader. We kunnen daarom stellen dat in betreffende landen – en daarom ook in Aruba – de sociale economie werkzaam is via de institutionele economie.

Aanverwante concepten

Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat de sociale economie verwant is aan begrippen zoals: politieke economie, economische sociologie, (praktische) beleidseconomie, de derde sector, institutionele economie, regionale economie, ontwikkelingseconomie, welvaartseconomie en solidariteitseconomie. Het valt op, dat de verschillende concepten op zichzelf, onderling en ten opzichte van de term sociale economie, een opmerkelijke vaagheid in hun aanduiding vertonen.

Slot

Aruba zal een keuze moeten maken tussen zich, net als Nederland, formeel afzijdig te houden van de ontwikkelingen op het terrein van de sociale economie, of zich aan te sluiten bij de internationale en regionale denk- en handelingswijze over genoemd onderwerp. Op deze manier kan bepaald worden, tot in hoeverre de sociale economie, of een deel ervan, nuttig kan blijken voor de sociaal-economische ontwikkeling. In het geval Aruba ervoor kiest om het Nederlandse model te blijven volgen, zal zij er goed aan doen om haar institutionele economie serieus te bestuderen en deze te ondersteunen met een beleid dat op een duurzame basis rust. Hiervoor zullen de pijlers, grenzen en stuurmechanismen van genoemd model grondig geëvalueerd moeten worden. Dat ook hier concepten uit de sociale

[3] Let wel dat Italie niet aan de rivier de Rijn ligt.

economie benut kunnen worden dient thans duidelijker te zijn. Dat de sociale economie uiteindelijk een belangrijk thema is, blijkt uit het feit dat het Hoofd van de Afdeling voor Economie van de Universiteit van Harvard, USA, prof. Dr. Amartya Sen, Nobelprijswinnaar voor de economie in 1998, veel onderzoek vericht heeft op genoemd terrein. Prof. A. Sen belicht vaak de toenemende globalisiering en de ontwikkelingseconomie. Een internetsearch op naam van Amartya Sen leidt tot diverse websites met waardevolle informatie over zijn werk en biografie.

Geraadpleegde Literatuur:

Phelps, E. S. (1985), *Political Economy. An Introductory Text*. New York/London: W.W. Norton & Company.

Quarter J., Mock L. & Richmond B.J. (2003), What *is the Social Economy*? University of Toronto, Centre for Urban and Community Studies, Research Bulletin # 13.

Sayer, A. & Walker R. (1992), *The New Social Economy. Reworking the Division of Labor*. Cambridge (USA): Blackwell Publishers.

Yves Guyot (1892), *Principles of Social Economy*. London: Swan Sonnenschein & Co, and New York: Charles Scribner's Sons.

Shragge, E. & Jean-Marc F. (2000), *Social Economy; International Debates and Perspectives*. Montreal: Black Rose Books.

Andere bronnen:

1. Prof. Dr. J.H.M. Nelissen, deskundige op het gebied van de Sociale Zekerheid, Universiteit Tilburg.
2. Dr. André Manders, gepensioneerd docent Economie van Organisaties, Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisatiewetenschap, Universiteit Utrecht.
3. Wolfgang Scholz, Senior Economist, ILO Genève & Gastdocent aan de Universiteit van Maastricht.
4. Curriculum Internationale Economie, afstudeerrichting Sociale Economie, Universiteit van Maastricht.
5. Wikipedia: trefwoord Sociale Economie.

TEKST 6

Aruba's Fragiele Welvaart

Enkele markante aspecten van de Arubaanse economie

Auteur: Herbert I. Díaz

Inleiding

Eenieder die ons eiland bezoekt is verrukt. Er is veel bedrijvigheid. Vliegtuigen komen en gaan. Toeristen liggen heerlijk aan het strand. De hotels zijn rijkelijk uitgerust. De stranden mooi, met veel wind en zon.

Aruba heeft sinds de Status Aparte binnen het Koninkrijk der Nederlanden op menig terrein indrukwekkende vooruitgang geboekt. De economie is in het bijzonder aangezwendeld door een investeringshausse in de toeristische sector rond het begin van de jaren negentig (Caram, 2004, 7).

Toch is niet alles wat blinkt goud! Er bestaat een schaduwzijde. Het doel van dit artikel is daarom te wijzen op enkele problemen die zich voordoen. Niet om negatief te zijn, doch alert. Bovendien beseffen wij ons dat in andere delen van het koninkrijk en de wereld vele zaken niet altijd even goed gaan. De westerse economie staat in verschillende landen onder druk.

Vooruitgang met achteruitgang

Van 1999 tot en met het jaar 2003 steeg, volgens cijfers van de Centrale Bank in Aruba, het nominaal Bruto Binnenlands Product (BBP) van Afl. 3,1 miljard naar Afl. 3,6 miljard. Dit betekende een groei van 16,1% in een periode van vier jaar, oftewel een gemiddelde van 4,03% per jaar.
Veel belangrijker echter is de reële groei van de economie. Deze groeide helaas niet gedurende dezelfde periode. Het CBA meldt dat het reële BBP bleef schommelen rond de Afl. 2,8 miljard. De cijfers voor 2004 tonen een lichte verbetering. Maar, de voorspellingen voor 2005 zijn wederom iets terughoudender.

Overigens groeide van 1999 t/m 2004, volgens de cijfers van het CBS, de bevolking van 90.135 tot 98.829. Een toename dus van 9,6% in vijf jaar.

Als gevolg van de hierboven geschetste ontwikkeling daalde het reële BBP per hoofd van de bevolking van Afl. 31.040 in 1999 naar Afl. 30.063 in 2004. Dit is een achteruitgang van 3,1% gedurende betreffende periode van vijf jaar. Nu verduidelijken de cijfers enkel wat eenieder direct in zijn portemonnee voelt. Drie jaar lang zijn de salarissen van het overheids-personeel niet geïndexeerd, terwijl de prijsinflatie gemiddeld 3,2% per jaar bedroeg. Dit staat gelijk met minder etenswaren voor dezelfde honderd gulden aan de kassa van de supermarkt.

Rijkdom uit armoede?

Een zorgwekkende ontwikkeling op Aruba is de toenemende kloof tussen rijk en arm. De periode van de afgelopen vijf jaar toont namelijk aan dat de groei van het nominale bruto binnenlands product, het gemiddelde nationale salaris en het minimumloon, niet parallel lopen. Vooral het minimumloon blijft, ondanks een correctie begin 2006, achter in groei in vergelijking tot de andere twee. Het probleem is dat men vreest om het minimumloon te veel te verhogen daar dit de concurrentiepositie van Aruba in de regio zou aantasten. Het feit dat Aruba praktisch geheel afhankelijk is van de toeristenindustrie vergt op deze manier zijn tol. Immers, de toeristenindustrie is zeer arbeidsintensief en bijzonder gevoelig voor de hoogte van de lonen. De volgende paradox presenteert zich daarom in pijnlijke vorm: de werknemers die de economische welvaart produceren mogen zelf niet van deze welvaart profiteren daar betreffende welvaart anders in gevaar zal komen! Het spreekt vanzelf dat Aruba een oplossing dient te vinden voor dit probleem.

Kredietwelvaart

De totale privéschuld verschaft, vanuit een andere invalshoek, een blik op de economische toestand. Genoemde schuld groeide van Afl. 1,1 miljard in 1999 tot Afl. 1,4 miljard in 2002. Dit is een toename van 27,3% in een

periode van drie jaar. Daarna liep dezelfde schuld in 2003 en 2004 weer terug tot Afl. 1,1 miljard. Blijkbaar zoekt de burger een toevlucht in kredieten om de economische terugloop het hoofd te bieden. Hoe het mogelijk is om in een maatschappij dat amper spaart over ruime kredietfaciliteiten te beschikken, is op zich een interessante vraag. De omstandigheden zijn nu eenmaal zo, dat Aruba omringd is door grote landen die lijden aan economische en politieke instabiliteit. Menig kapitaalkrachtige persoon uit de Zuid-Amerikaanse regio plaatst daarom uit veiligheidsoverwegingen zijn geld op Arubaanse banken. Dit gebeurt zelfs tegen nul interest. Ook zijn er lokale bedrijven die dikke winsten maken. Zo komt het, dat lokale financiële privéinstellingen, geriefelijk zitten in de liquide middelen. Hiermee financieren zij de lokale consumptiekredieten. Dat dit een riskante zaak is getuigen de hoge interesten van tot wel 18% die zij aan de kredietnemers doorberekenen.

Behoefte aan meer efficiency en effectiviteit

Staat de burger onder spanning, de regering gaat gebukt onder hoogspanning. De liquiditeitsproblemen van de Arubaanse overheid zijn alom bekend. De redenen hiervoor zijn tweeledig. Ten eerste beheert de overheid haar kosten en baten niet in optimale vorm. Dit betekent dat in menige dienst ruimte bestaat voor een hogere doelmatigheid en productiviteit. Ten tweede mist de overheid een legitiem deel van de economische rijkdom. Enerzijds omdat de grote internationale ondernemingen belastingvrijheid kunnen bedingen. Anderzijds door gebrek aan doeltreffende controle- en dwangmiddelen die het mogelijk maken dat ondernemers en burgers premie- en belastinggelden vrij gemakkelijk kunnen ontwijken en/of ontduiken. In het bijzonder bestaat er een informele economie die niet zonder betekenis is. Verder zijn de financiële behoeften groeiende. Aanzienlijke bedragen zijn nodig op korte en lange termijn voor bijvoorbeeld het onderhouden en uitbreiden van het wegennet, het moderniseren van het onderwijs en de promotie van het toerisme.

Het dreigende verschiet

Daarbij komt, dat de overheid in de praktijk op kasbasis, volgens de principes van ‘deficit accounting’, werkt. In betreffend systeem krijgt de overheid, in tegenstelling tot die van ‘generatie accounting’ geen tijdig beeld van haar toekomstige verplichtingen. De eerdergenoemde kosten voor het onderhouden en uitbreiden van het wegennet en het onderwijs zijn voorbeelden van zulke kosten. Een ander voorbeeld is de impliciete pensioenschuld van de algemene pensioenverzekering (AOV). Deze laatstgenoemde schuld betreft de totaal geaccumuleerde verplichting tegenover de bestaande AOV’ers als gevolg van de aan hen toegekende pensioenrechten tot aan hun overlijden. Per 2005 bedroeg genoemde verplichting ruim Afl. 1,3 miljard. Dit bedrag staat formeel niet in de boekhouding daar het gangbare systeem van een omslagstelsel deze type verplichtingen niet registreert. De vraag die zich voordoet is tot in hoeverre de dekking van betreffende verplichting in de toekomst gegarandeerd zal zijn?

Interne en externe krachten

Een interessant patroon manifesteert zich bij het bestuderen van de conjunctuurbewegingen in Aruba. Sinds 1924, het jaar waarin de olieraffinaderij Lago zich in Aruba vestigde, tot aan het jaar 1950, het jaar waarin de automatisering van de olieraffinaderij begon, kende het eiland een lange periode van ruim vijfentwintig jaar van groeiende welvaart. Gezegd moet worden dat van 1927 tot aan 1953 ook de Koninklijke Shell een raffinaderij beheerde in Aruba. Betreffende raffinaderij, hoewel van veel bescheidener capaciteit dan de Lago, leverde ook haar bijdrage aan de welvaart (cf. Alofs & Merkies, 2001, 51). In de vijftig jaar die volgden, toonde de Arubaanse economie een schommeling die, globaal genomen, telkens tien jaar duurt. De jaren vijftig van de twintigste eeuw geven de eerste tekenen van een recessie sinds de komst van de olieindustrie. De in gang gezette automatisering bij de Lago deed zich voelen. Velen verloren hun baan. De PPA-regering van toen reageerde niettemin met

doortastendheid en zorgde voor ver-schillende grote infrastructurele projecten. In deze periode legt de regering zodoende de basis voor het Aruba van heden. Het eerste luxe hotel wordt gebouwd. Het begin van de jaren zestig toont een verdere neergang in de economie. De toeristensector komt aanvankelijk niet goed van de grond en compenseert onvoldoende het verlies in de oliesector. Wat wel in die periode van de grond komt is Aruba's sociale verzekeringstelsel. In de tweede helft van de zestiger jaren verliest de eens zo machtige PPA haar hegemonie. Een AVP-coalitie komt in 1967 in de regering doch slaagt er niet in lang in het zadel te blijven zitten. De PPA komt even weer terug van 1970 tot en met 1974. Dan is het de beurt aan de MEP. Inmiddels leerde Aruba haar eerste toeristensucces kennen. De toegenomen welvaart in Venezuela, als gevolg van de oliecrisis uit de jaren zeventig, deden de Venezo-lanen het 'one happy island' massaal ontdekken. De MEP concentreert zich nu op de staatkundige structuur en voert haar strijd voor de 'Onafhankelijkheid/Status Aparte'. Elf jaar lang blijft de nu machtige MEP, in drie achtereenvolgende perioden, regeren. Ondertussen belandt Aruba in de eerste helft van de jaren tachtig. De MEP behaalt in 1983 haar grootste succes tijdens een rondetafel-conferentie in Nederland en krijgt het akkoord om de voorbereidingen te treffen voor de onafhankelijkheid. De 'Status Aparte' komt in 1986 als overgangsfase naar de absolute onafhankelijkheid van Aruba in 1996. Dan gaat het economisch weer een keer goed mis. De olie hausse is nu voorbij. De Venezolaanse munt devalueerde in 1983. Het gevolg hiervan was dat de toeristen wegbleven. Als klap op de vuurpijl sluit de Lago haar deuren twee jaar daarna vlak voordat Aruba haar Aparte Status binnen het koninkrijk kreeg. Het olietijdperk dat een dikke zestig jaar geduurd heeft is over. Aruba verkeert in crisis. Het is nu de beurt aan de AVP. Aruba's oudste, tevens moeder van alle overige grote partijen, laat nu zien dat zij niet uitgeblust is. In 1985 winnen zij de verkiezingen. Met ingang van 1 januari 1986 regeert de AVP, weliswaar in een brede coalitie met de PPA, ADN en PDA. De 'Status Aparte', resultaat van de MEP, wordt van kracht en toont meteen zijn nut. Dankzij deze nieuwe politieke regeling kan de regering *succes boeken door de economie open te gooien voor buitenlandse en*

binnenlandse investeerders (Alofs & Merkies, 2001, 191). Er volgt een onmiddellijke winst. Sommigen spreken zelfs van een economisch wonder. *Overigens bleek de coalitiepolitiek geen denderend succes* (Alofs & Merkies, 2001, 191). In 1989 komt de MEP, dit keer samen met de PPA, in de regering. Dit duurt tot 1994, hoewel onderbroken in 1993 toen de ADN aan boord van de coalitie stapte. Ondertussen liep de economie vrij aardig. Het succes van de eind jaren tachtig werkt door. Niettemin, toont de bevolking haar ontevredenheid doordat de regeringspartners patronage bedrijven terwijl een effectieve administratie uitblijft. Het autonome Aruba kan de boeken niet afsluiten door de administratieve onduidelijk-heid die heerst. De nationale schuld kan niet bepaald worden. Van 1994 tot 2001 zitten de AVP en de OLA achtereenvolgens in twee kabinetten in de regering. De economie begint te verslappen en wederom hoort iedereen spreken van corruptie binnen de overheid. In 2001 gelukt het de MEP opnieuw een historisch succes te boeken. Grote groepen stemmers keren de AVP en de OLA de rug toe en bezorgen een absolute meerderheid van 12 zetels aan de MEP. De economie begint mondjesmaat bij te trekken. Echter, met de nominale en reële resultaten die aan het begin van dit artikel geïdentificeerd zijn. Het jaar 2005 is wederom een verkiezingsjaar. Het gelukt de MEP, zij het iets verzwakt dit keer, weer om een meerderheids-regering te vormen. De financiële situatie van de overheid blijkt zeer precair te zijn ondermeer door de garantieproblematiek en de schandalen i.v.m. de Interbank en het 'Ontwikkelingsfonds San Nicolas'.

Hoewel de voorgaande beschrijving in vogelvlucht plaatsvond en vele punten onbehandeld bleven, leent het zich om een paar belangrijke conclusies te trekken. In de afgelopen vijftig jaar hebben de drie grote partijen die Aruba gekend heeft, een unieke bijdrage weten te leveren aan de economische ontwikkeling. Alle drie kenden momenten van voorspoed en tegenslag. Gelijkertijd bleek dat Aruba's economische ontwikkeling heel sterk afhankelijk is van de ontwikkelingen in het buitenland. Een duidelijk voor beeld is het voorval van 11 september 2001, toen Aruba's toerisme binnen twee etmaal praktisch lam kwam te liggen. Het is duidelijk, dat

Aruba's belangrijkste kansen en bedreigingen van buitenaf komen en dat Aruba's rol weggelegd is om te tonen in hoeverre zij bij machte is met betrekking tot de externe ontwikkelingen van binnenuit te reageren. Aruba liet eveneens zien dat zij beter is in het bezweren van crisissen dan in het omgaan met succes. Bij dit laatste bedreven alle regeringen patronage en misten zij de nodige begrotingsdiscipline.

Aanpassingsvermogen

Een andere nuttige les is af te leiden uit de verschillende economische activiteiten die in de loop der jaren op Aruba bedreven zijn. Alofs & Merkies (2001) geven in hun boek 'KEN TA ARUBIANO' te kennen, dat tot en met 1500 van onze jaartelling de indianen hoofdzakelijk leefden van het verzamelen van vruchten, de maïsteelt en de visserij. Na een dikke honderd dertig jaar dat volgde bleef Aruba onbewoond omdat de Spanjaarden alle indianen wegvoerden en het eiland als nutteloos betitelden. In de periode van 1636 tot 1754 was veeteelt met voornamelijk geiten en schapen en het fokken van paarden, de voornaamste bron van inkomsten. Zoutpannen en fosfaat kregen vervolgens op bescheiden schaal betekenis. Goud werd in twee opeenvolgende periodes, te weten van 1824 tot 1832 en van 1868 tot 1915 met redelijk succes gedolven. De uit Afrika ingevoerde aloë plant bezette een prominente plaats in de Arubaanse economie tot 1868. Vervolgens speelde, vanaf de eerste helft van de twintigste eeuw, tot en met vandaag, deze medicinale plant een interessante doch bescheiden rol in de Arubaanse staathuishoudkunde. Het wordt geëxporteerd als uniek product dat de Arubaanse identiteit mede helpt bepalen. In de twintigste eeuw zien wij voorts hoe olieraffinage, handel en toerisme de voornaamste bronnen van inkomsten werden.

De Arubaanse economie is de laatste vijftig jaar gestaag gegroeid. Ondanks vele schommelingen en moeilijke momenten bleef de trend positief. Wat telkens veranderde was wat verwerkt of verhandeld werd. Dit is een les dat niet vergeten mag worden. Niets belet namelijk dat in de toekomst weer nieuwe aanpassingen nodig zullen blijken.

Mogelijke nieuwe ontwikkelingen

Met een reëel Bruto Binnenlands Product per capita van Afl. 30.063 per jaar, behoort Aruba nog altijd tot de rijkste landen in haar regio. Niettemin is het goed om te beseffen hoe betrekkelijk dit is. In dit artikel is erop gewezen dat het reële BBP per capita dalende is. Het nationale inkomen is scheef verdeeld. Het minimumloon staat onder druk en slechts 25% van de bevolking ontvangt per maand een bedrag dat hoger ligt dan het bestaans-minimum van Afl. 3000. De overheid heeft onvoldoenden vat op de ont-wikkeling van haar kosten en baten en kampt als gevolg hiervan met liquiditeitsproblemen. De vooruitzichten voor de naaste toekomst tonen vooralsnog geen verbetering op dit terrein. Verder zal Aruba, onder andere, in de sectoren verkeer en vervoer, onderwijs, toerisme en sociale zekerheid op korte termijn behoefte hebben aan grote geldbedragen.

Wat kan Aruba doen? De hierboven geschetste situatie geeft reden tot alertheid. Verder biedt genoemde situatie belangrijke leermomenten. Deze zijn bijvoorbeeld, dat in het verleden, Aruba's bewindslieden hebben getoond zich beter te kunnen bewegen in crisissituaties dan in gevallen van voorspoed. Een eerste opgave is daarom weggelegd voor de overheid om zich het managen van succes eigen te gaan maken. Voorts dienen alle externe ontwikkelingen goed bestudeerd te worden. Daar liggen per slot van rekening de beste kansen. Het toerisme zal haar doelgroepen en markten met grote zorg moeten selecteren. Een niche vinden in de hoogste segmenten van de markt is daarom geen overbodige luxe. Product Aruba zal haar kwaliteit op het hoogst mogelijke niveau moeten brengen. Voorts dient de economie een verdere diversificatie te ondergaan. Afhankelijk blijven van het toerisme is niet alleen gevaarlijk vanwege de risico's van een mono bedrijvigheid, doch tevens onwenselijk met het oog op een welvaart die een betere verdeling van de rijkdom voorstaat. Immers, het toerisme gaat uit van de beschikking over 'goedkope arbeid' zodat in deze sector de lonen steeds onderhevig zullen zijn aan een neerwaartse druk. Zoeken naar automatiseringsmogelijkheden in de arbeidsintensieve

sectoren van de economie kan verder de spanning met betrekking tot de lonen helpen verminderen terwijl de werknemers en werkgevers zich op het persoonlijk vlak moeten blijven ontwikkelen.

Uit het voorgaande volgt dat het algemene en professionele kennisniveau zal moeten toenemen. Dit verschaft de beste kansen voor een passende aansluiting bij de internationale ontwikkelingen met commerciële mogelijkheden voor Aruba. Tot dusver hebben alle regeringen getoond een unieke bijdrage te kunnen leveren op momenten dat dit nodig bleek. De bevolking heeft op haar beurt telkens weer bewezen mee te kunnen gaan met radicale koerswijzigingen. Het zijn daarom de eigenschappen van initiatief, doortastendheid, moed, flexibiliteit en inzet ten behoeve van het algemene belang die Aruba de beste hoop kunnen geven om haar toekomst met optimisme tegemoet te gaan. Dit neemt niet weg dat Aruba's welvaart misschien altijd wel een fragiel bezit zal blijven.

Geraadpleegde literatuur:

Alofs, L. & Merkies, L (2001), *KEN TA ARUBIANO. Sociale integratie en natievorming op Aruba 1924-2001*. Oranjestad: VAD/De Wit Stores.

Caram, A.R. (2004), *Centraal Bankieren in een Kleine Open Economie*. Oranjestad: Centrale Bank van Aruba.

Sjak-Shie, E.L. (1998), *ELECCION NA ARUBA. Analisis cuantitativo y compilacion estadistico di resultado di eleccion 1985-1997*. Oranjestad: FUNDINI.

TEKST 7

Draagvlak voor Zekerheid

Sociale zekerheid op Aruba, een blik op verleden, heden en toekomst.

Auteur: Herbert I. Diaz
Redactie: Luc Alofs

Artikel (p. 117 – 122) gepubliceerd in:
Aruba en de Status Aparte,
Mijlpaal en Uitgaging,
1986 – 2001.

Inleiding

Economische activiteiten zorgen voor de materiële rijkdom van een land. Dit stoffelijk bezit heet officieel welvaart. Economische vooruitgang betekent echter niet dat er een garantie bestaat voor een eerlijke verdeling van het geproduceerde vermogen en evenmin dat er geestelijk welzijn heerst onder alle burgers. De wetgeving aangaande de sociale zekerheid tracht daarom de hiaten van het economisch stelsel te compenseren door te zorgen voor een betere distributie van het nationaal inkomen en een verhoogde zekerheid voor de economisch zwakkeren. Premies die worden afgedragen vloeien terug naar de samenleving waar zij de economische activiteit op peil helpen houden. De sociale zekerheid vormt, samen met sectoren als het onderwijs, de gezondheidszorg, de infrastructuur, de technologie en het nationaal inkomen, een belangrijke graadmeter van het algemene ontwikkelingsniveau van een land. Sociale zekerheid is tegelijk een aanwijzing voor de sociale rust die er in een land heerst. Immers, bij een hoge sociale zekerheidsgraad is de kans groter dat ongewenste toestanden als schrijnende armoede en criminaliteit beperkt blijven.

We mogen stellen dat op Aruba nog veel gedaan kan worden aan de eerlijke verdeling van het nationaal inkomen. Ook de financiering van ons sociaal stelsel kan verbeterd worden, vooral wat betreft de verdeling van de lasten en baten. Ondanks deze tekortkomingen is onze sociale zekerheid, zeker in vergelijking tot de omliggende landen, van hoge kwaliteit. Verderop zal ik op deze twee punten terugkomen. Hier wordt volstaan met aan te geven dat elk sociaal stelsel een complex gebeuren is waarmee verschillende instanties en disciplines, op directe en indirecte wijze, gemoeid zijn. In ons land zijn de Directie Sociale Zaken, de Sociale Verzekeringsbank, en de Algemene Ziektekostenverzekering, de instanties die direct belast zijn met de uitvoering van de sociale wetgeving. De laatste twee zijn belast met de uit-voering van de Sociale Verzekeringen. De Sociale Verzekeringen nemen een belangrijk deel van de sociale zekerheid voor hun rekening. Daarom concentreer ik mij in dit artikel op dit onderdeel.

Enkele achtergronden

In de tweede helft van de twintigste eeuw kreeg de sociale zekerheid op de Nederlandse Antillen meer aandacht. Toen in 1986 de Status Aparte werd verworven, bestonden de sociale verzekeringswetten op Aruba reeds zesentwintig jaar. In 1960 was de Algemene Ouderdomsverzekering van kracht geworden. Daarna kwam in 1965 de Algemene Weduwen- en Wezenverzekering, gevolgd in 1966 door de Ziekteverzekering en de Ongevallenverzekering. Als laatste werd in 1973 de Cessantia verordening ingevoerd. In totaal waren er op de Nederlandse Antillen, waartoe ook Aruba behoorde, vijf wetten die ervoor moesten zorgen dat er sociale zekerheid heerste onder de werknemers uit de particuliere sector en de bevolking in het algemeen. Er moet opgemerkt worden dat reeds eerder regelingen die een sociaal karakter droegen tot stand waren gekomen, met name de ziektekosten- en pensioenregelingen bestemd voor de overheidsdienaren en de Lago employees. Het is duidelijk dat het hier geselecteerde groepen betrof en niet de gehele bevolking.

Het overgangsproces naar de Status Aparte verliep niet zonder hoofdbrekens. De sociale verzekeringssector vormde geen uitzondering. De SVb bijvoorbeeld, die de aangewezen instantie was voor de uitvoering van de sociale verzekeringswetten, was een filiaal van het hoofdkantoor op Curaçao. Zij telde bijgevolg onvoldoende stafleden die zelfstandig een beleid konden opstellen en uitvoeren. Bovendien was het bedrijf niet geautomatiseerd en kon het moeilijk gegevens verstrekken die een basis konden vormen voor het nemen van verantwoorde beleidsbeslissingen. Ook had de Lago in 1985 de poorten gesloten met gevolg dat de economie een zware klap opliep en de bevolking in grote aantallen wegtrok. Hierdoor vernauwde de financieringsbasis van de sociale verzekeringen behoorlijk, met name die van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (AOV) en de Landsverordening Weduwen- en Wezenverzekering (AWW). Het totaal aantal verzekerde werknemers bij de SVb liep terug naar ca. 9000.

Gelukkig duurde de economische crisis niet lang. De investeringspolitiek van de overheid, waarbij particulier initiatief van hotelmaatschappijen gesteund werd door staatsgaranties, leidde spoedig tot een ongekende groei van de economie. Als gevolg hiervan echter werd Aruba praktisch geheel afhankelijk van de toeristenindustrie. De bevolking nam eveneens sterk toe, voornamelijk door een sterke immigratie vanuit de omliggende landen. De bevolking overschreed nu het traditionele aantal van zestig duizend en groeide tot over de negentig duizend. Een toename dus van 50% of meer in amper zeven jaar. In 1990 heropende Coastal de vroegere Lago raffinaderij waardoor ook deze bedrijfssector bijdroeg aan de economische expansie.

Voor de organisatie die op Aruba belast was met de uitvoering van de sociale verzekeringswetten betekende deze ontwikkeling een grote uitdaging. De SVb moest zich namelijk verzelfstandigen en tegelijk groeien.

Dit betekende automatiseren en het desondanks aantrekken van meer werknemers, vooral stafleden. Onderwijl herstelde de financieringsgrondslag van de Bank doordat er meer premiebetalers bijkwamen. Het totaal aantal verzekerde werknemers steeg nu tot 35.000, wat bijna een verviervoudiging betekende.

Het decennium dat volgde kenmerkte zich door sterke wijzigingen in de sociale verzekeringswetten. Gemotiveerd door de verbeterde economische situatie, wensten de opeenvolgende regeringen de sociale uitkeringen te verbeteren. In 1992 werd de pensioengerechtigde leeftijd voor AOV'ers, verlaagd van 62 naar 60 jaar. Die was, overigens naar analogie van Nederland, voorheen op 65 jaar gesteld en in 1975 reeds naar 62 jaar verlaagd. De wet van de Algemene Ziektekostenverzekering (AZV) kwam eveneens in 1992 tot stand. Het duurde echter tot 1 januari 2001 voordat deze een algemene invoering zou kennen. In het daaropvolgend jaar werden de AOV en AWW-uitkeringen met 40% verhoogd. In 1994 volgde de completering van de verdubbeling van de uitkeringen van de Algemene Ouderdoms- en de Weduwen- en Wezen-pensioenen. Het is interessant om te beseffen dat in 1960 de AOV-uitkeringen voor ongehuwden en gehuwden, respectievelijk Afl. 55,00 en Afl. 95,00 per maand bedroegen. Nu kwamen de uitkeringen te liggen op respectie-velijk Afl. 822,00 en Afl. 1.384,00 per maand. De volgende vier jaren werden deze uitkeringen bovendien geïndexeerd tot de huidige bedragen, bij vol pensioen, van Afl. 900,00 voor ongehuwden en Afl. 1.516,00 voor gehuwden. Dit betekende dat een volwaardig AOV pensioen voor gehuwden, 140% van het minimumloon ging bedragen. In 1995 werden de weduwen en wezen die een pensioenuitkering hadden, verblijd met een kerstuitkering. Vervolgens werd in 1997 een belangrijke mijlpaal bereikt voor de emancipatie tussen man en vrouw. Sinds dat jaar kregen vrouwen die gehuwd zijn met jongere mannen, bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, éénzelfde uitkering als hun mannelijke collegae die op overeenkomstige wijze getrouwd zijn met jongere vrouwen. Aldus naderde Aruba het einde van het millennium. Zo te zien was in tien jaar veel meer bereikt dan gedurende de dertig jaar daarvoor. Dit was reden tot trots. Echter, velen fronsten hun voorhoofden daar zij zich afvroegen of dit alles wel financieel kon worden verantwoord. Het is goed om op te merken dat vele verbeteringen van de laatste tien jaar over de sociale zekerheid, politieke beslissingen betroffen. Soms zelfs tegen het advies van deskundigen en vakbonden in.

Wat zich tegenwoordig afspeelt

Momenteel staat Aruba aan de zonsopgang van het nieuwe millennium. Wat opvalt zijn de tegenstellingen die toenemen. Voorbeelden zijn er legio: het nominale Bruto Nationaal Product blijft groeien, terwijl het reële inkomen per capita praktisch gelijk blijft. Nieuwe zakenpanden en projecten komen erbij, terwijl de werkeloosheid, vooral onder de lokale bevolking, toeneemt. Een groot aantal studieleningen werd in het jaar 2000 verstrekt voor voortgezette studie in het buitenland, terwijl een evenzo groot aantal kinderen van buitenlanders niet naar school kunnen omdat er geen plaats voor hen is. Prachtige

woonwijken die uit de grond rijzen, met daarnaast telkens weer immigranten die als het ware uit de golven opduiken om gedwongen multifamiliaire ruimten met elkaar te delen. Tenslotte noem ik de prijzen die, ondanks een vrij redelijke inflatie, onder opwaartse druk staan terwijl de lonen, omwille van het behoud van de concurrentiepositie op de toeristenmarkt, continu aan een neerwaartse pressie onderhevig blijven. Het spanningsveld tussen rijk en arm neemt toe. En zodra wij met toenemende armoede te maken krijgen, betekent dit dat de financieringsbehoeften van het socialezekerheidsstelsel, groter worden. Dit nu betreft juist het kritische punt omdat ons socialezekerheidsstelsel haalbaar, betaalbaar en duurzaam moet blijven.

Aan het scenario van toenemende tegenstellingen wordt nog een belangrijke factor toegevoegd. In november van het jaar 2000 bracht de SVb de eerste gekwantificeerde studie over de vergrijzing op Aruba uit. Dit werd mogelijk gemaakt door een financieel-actuarieel projectiemodel dat in 1999 van de Wereldbank verkregen werd. De resultaten zijn zorgwekkend. De reeds door het Centraal Bureau Statistiek (CBS) geconstateerde vergrijzing voor de periode van 1960 t/m 1990 zal in de komende dertig jaar versneld toenemen. Het aantal AOV-gepensioneerden, dat per december 2000 een kleine tienduizend bedroeg, zal in de toekomst verdrievoudigen. Dit verouderingsproces zal niet alleen het AOV-fonds aantasten, maar zal ook diepgaande gevolgen hebben voor sociale sectoren zoals de bejaardenzorg en de ontwikkeling van de sociale medische kosten.

Ondanks de polemiek over de toenemende tegenstellingen en de betaalbaarheid van de sociale verzekeringen, werd per 1 januari 2001 de AZV doorgedrukt. Opnieuw leek alsof de besluitvorming van de regering meer gebaseerd was op wat politiek en sociaal wenselijk geacht wordt dan op wat financieel en economisch haalbaar is. Door de overheid zijn al wel reeds argumenten naar voren gebracht die de beslissing moeten verantwoorden. Onder andere, dat de keuze voor de invoering van de AZV, vooruitliep op beslissingen zoals die voor de preventieve geneeskunde die medische kosten in bedwang helpen houden. (Hieraan kan worden toegevoegd dat deze en andere beslissingen spoedig geconcretiseerd moeten worden omdat deze hele zaak anders uit de hand dreigt te lopen.) Met andere beslissingen bedoel ik verder de noodzaak tot het oprichten van een Nationale Ziektekosten Raad, waarin alle partijen die invloed hebben op de ziektekostenontwikkeling in Aruba, samen met het tripartiete bestuur van de AZV, zitting hebben. De noodzaak hiervan is duidelijk. De verhoging van ziektekosten wordt door verschillende instanties veroorzaakt, waarbij geen enkele partner dit proces alleen controleert. Gezamenlijk echter, is een beperking van prijsstijgingen het best te garanderen. Maar, en daar leg ik de nadruk op, de oprichting van een Nationale Ziektekosten Raad en de invoering van een beleid voor preventieve geneeskunde kunnen niet op de toekomst wachten. Het zijn kwesties van hier en nu!

Als laatste wil ik hier de discussie aanstippen over het al of niet aan moet-

en gaan van een partnership tussen de sociale verzekeringen en de privésector. De Stichting Fundini heeft hierover in april 2000 een interessante informatieavond gehouden. De Sociale Verzekeringsbank nam deel aan het forum en publiceerde daarna een persbericht over dit onderwerp. Nadat bekend is geworden dat de sociale fondsen het steeds moeilijker krijgen, hebben sommige instanties geopperd dat het misschien beter is om een gedeelte over te dragen aan de privésector. Ook hoort men van tijd tot tijd dat vertegenwoordigers uit de particuliere verzekeringswereld die 'taart' (lees: de totale sociale uitkeringen) best aantrekkelijk vinden en daarvan graag een deel willen hebben. Inderdaad gaat er veel geld om in de sociale wereld. Het betreft echter, zoals reeds gezegd, om een herverdelings-functie zonder winstoogmerk. Hierbij speelt het solidariteitsbeginsel een zeer grote rol. De economisch zwakkeren moeten samen met hun rijkere broeders in dezelfde 'pool' blijven zitten om geholpen te kunnen worden. Dit is echter juist in strijd met de beginselen van het particuliere ondernemersschap, waar alles wat onproductief blijkt, zoveel mogelijk over-boord gegooid wordt en waar een deel van de omzet in de zakken van de bedrijfseigenaren moet blijven. Deze gedachte werd zeer overtuigend uiteengewerkt door Peter Coy die in november van 1998 in het tijdschrift Businessweek het artikel 'Social Security: Let It Be', publiceerde. De subtitels van het artikel spreken voor zich. Deze luidden: *'It needs repairs, not radical surgery' en 'Privatization could build the world's biggest piggy bank of assets, but it would also further expose people to the wild swings of the market'*. Coy voert een pleidooi voor de reorganisatie van sociale zekerheidsinstellingen. Hij stelt onder meer dat wanneer dergelijke organisaties effectief worden geleid, zij in geen enkel opzicht onderdoen voor het privébedrijf. Ook haalt hij aan dat het waanzinnig is om te stellen dat privéorganisaties geen ondoelmatigheden of bureaucratie kennen. Coy eindigt met de bijna filosofische uitdrukking *'The bottom line on Social Security: if it's not social, it's not security'*. De samenstellende termen van het begrip 'Sociale Zekerheid' zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het sociale gedeelte is niet weg te denken van het zekerheidscomponent en vice versa.

Wat wacht ons aan de horizon?

Wat in het verschiet schuilt is ongrijpbaar voor een normaal mens. Toch moet men enig idee hebben van wat ons te wachten staat, willen wij een bedrijf of land effectief besturen. Het bekende adagium luidt daarom: regeren is vooruitzien! Daarom bestaan er organisatie-deskundigen en bedrijfsfilosofen die door een vernuftige combinatie van talent, intuïtie en kennis in de toekomst kijken. Zij kunnen ons helpen bij deze moeilijke taak. Een interessant boek dat dergelijke ondernemingsgoeroes aan het woord laat is 'Rethinking the Future' onder redactie van Rowan Gibson.Ik noem een aantal uitgangspunten en conclusies van deze bundel.

In de toekomst zullen veranderingen elkaar met steeds sneller tempo opvolgen. Ontwikkelingen zullen zich niet met een continu karakter vertonen maar volgens een patroon van opeenvolgende discontinuïteiten. De mens zal telkens nieuwe kennis moeten opdoen. Wij zullen lokaal denken maar algemeen handelen. Concurrentie zal plaatsmaken

voor hyperconcurrentie. Reeksen van technologische revoluties zullen sociale dislocaties en conflicten teweegbrengen. Gecentraliseerde hiërarchieën zullen plaats moeten maken voor gedecentraliseerde netwerken. Op het terrein van bestuur & management moeten probleemoplossende werkwijzen vervangen worden door probleemanticiperende aanpakken. Tegelijkertijd zal controle van bovenaf vervangen moeten worden door empowerment van werknemers op de lagere niveaus.

Een lawine aan zorgwekende vooruitzichten, maar daarom nog niet minder reëel. Wat hebben zij met Aruba te maken en welk verband is er met onze sociale zekerheid? In de eerste plaats zullen economische, technische, sociale en politieke gebeurtenissen elders in de wereld steeds meer invloed uitoefenen op onze samenleving. Het is onmogelijk je nog van de rest van de wereld af te zonderen. Ten tweede zullen de gevolgen daarvan doorwerken op iedere Arubaan. Voor sommigen zullen de consequenties hard aankomen indien zij zich niet goed voorbereiden.

Wij moeten dus continu attent blijven om met de nieuwe ontwikkelingen te kunnen meegaan. We dienen ons ervan bewust te zijn dat de toekomst meer zal vergen van onze capaciteit en flexibiliteit dan onze tradities en ervaringen wellicht bieden. De grootste zekerheid verschaft het leren omgaan met komende onzekerheden! Voor wat betreft de sociale zekerheid: deze zal steeds betaalbaar moeten blijven. Het is daarom van vitaal belang dat wij leren meegaan met de verrassingen die de toekomst met zich meebrengt. Zo moeten wij een sterke economie behouden, de eerste vereiste om over een gezond sociaal stelsel te kunnen beschikken. Het is van belang om op te merken dat bij gelijkblijvende premies, alleen al een forse groei van de economie voor meer inkomsten in de sociale fondsen zou zorgen. Ook is nadere studie over ons solidariteitsprincipe als basis van het stelsel van sociale zekerheid wenselijk. Solidariteit is, net als elk ander begrip, een medaille met twee zijden. Zeker, onze cultuur eist dat de rijkeren, de armen helpen. Maar: tot op welk punt? Het is zeker niet correct dat sommigen te veel betalen terwijl anderen er de kantjes van aflopen. Het gegeven dat onze sociale wetgeving meer op ingezetenschap dan op bijdragen geënt is, resulteert feitelijk in een uitnodiging om zwart te werken. Immers, als men geen premie betaalt, worden de ziektekosten en ouderdomspensioen toch betaald. Verder, wanneer de groep die weinig verdient groot is, wat nog steeds het geval is, dan zijn de premies die zij afdraagt ontoereikend. Dit betekent een te zware belasting voor de groep met hogere inkomens. (In dit opzicht zijn een aantal wijzigingen die recentelijk zijn doorgevoerd toe te juichen. Tegenwoordig dienen personen die een vergunning gaan aanvragen of verlengen voor huishoudpersoneel een vast bedrag aan premie voor de AOV en AZV te betalen. Ook zullen werkgevers die hun personeel niet verzekeren, zelf voor de kosten van zieken- en ongevallengelden moeten opdraaien. Dit zijn voorbeelden van hoe de financiering van de sociale wetten meer in balans gebracht kan worden). Blijft staan de betere verdeling van het nationaal inkomen. Deze is te bewerkstelligen door bijvoorbeeld betere studiefaciliteiten aan werkenden te bieden en promotiekansen en een verhoogde

productiviteit tegen betere betaling te stimuleren. Een diversificatie van de economie naar bedrijfstakken die een deskundigheid van hoger niveau vereist, zal op den duur een betere verdeling van het nationaal inkomen bevorderen.

De wetgeving dient te worden gereviseerd en geactualiseerd, met name om te voorkomen dat de sociale wetten oneerlijke praktijken toelaten en om de gelijkheid tussen man en vrouw volgens internationale wetten en verdragen te bevestigen. In dit kader zou bijvoorbeeld de individualisering van de algemene ouderdomspensioenen passen. Er zal ook een nauwere samenwerking moeten komen tussen overheid, werkgevers, vakbonden, dienstverleners en de sociale verzekeringsinstellingen om de verantwoordelijkheid van elke partner aan-gaande de sociale kostenbeheersing nader te bepalen. Het zal bovendien het beheer van de sociale fondsen zeer ten goede komen wanneer de besluitvormingen inzake premie- en uitkeringshoogten, gerationaliseerd en periodiek, conform de wet, zouden plaatsvinden en niet op ad hoc basis. De vergrijzing van de bevolking en de gevolgen voor de pensioengerechtigde leeftijd moet op korte termijn worden geadresseerd. Regeren is vooruitzien en mag niet vervallen in een telkens vooruitschuiven van problemen. Tot slot moet een sociale verzekeringsinstelling over een autonoom bestaan beschikken om haar werk op professionele wijze te kunnen uitvoeren, zonder inmenging van de politiek. Haar fondsen moeten elk apart beheerd worden, waarbij het management steeds het evenwicht tussen de inkomsten en de uitgaven moet bewaken. Zij moet via regelgeving, beleid en andere controlemechanismen verantwoording afleggen aan de minister die het politieke beleid op nationaal niveau uitstippelt. Beslissingen die de regering neemt, dienen gebaseerd te zijn op argumenten en adviezen van de sociale verzekeringsinstelling. Laatstgenoemde instelling kent haar vak en gaat uit van actuariële studies. Weerlegging van een advies dient op basis van rationele argumenten te gebeuren. Bij impasses moet de mogelijkheid tot arbitrage bestaan. In deze bijdrage heb ik een pleidooi gehouden voor het voortbestaan van ons socialezekerheidsstelsel. Ik heb geopperd dat de daartoe gecreëerde instellingen het beste voor de uitvoering van de socialezekerheidswetten kunnen zorgdragen. Waar nodig dienen deze instellingen efficiënter te werken en beter gecontroleerd te worden. Hierbij gaat het om ‘repairs, not radical surgery’. De betaalbaarheid van ons sociaal systeem baart zorgen. Onze wetgeving, het solidariteitsprincipe en de verdeling van de baten en lasten dienen nader geëvalueerd te worden. Belangrijke beslissingen moeten zo spoedig mogelijk, met moed en gefundeerd op rationele argumenten, genomen worden. Onze economie moet gezond blijven en diversificatie is een noodzaak. Wij zullen in de naaste toekomst misschien op een andere voet verder moeten. Flexibiliteit, capaciteit en creativiteit, zijn hierbij noodzakelijke voorwaarden.

Aruba, 2001.

TEKST 8

Partnerschap: ja of nee?

Overwegingen rond een privé-pensioenverzekering die het sociale kan aanvullen.

Auteur: Herbert I. Diaz

Inleiding

Wereldwijd heeft men de laatste decennia debatten kunnen volgen over het wel of niet privatiseren van overheidstaken. Het thema komt telkens weer opdagen wanneer de overheid moeite schijnt te hebben met het efficiënt uitvoeren van een van haar verantwoordelijkheden. In Aruba vormt eerdergenoemde ontwikkeling geen uitzondering.

Sinds men heeft ingezien dat vergrijzing de Algemene Pensioenverzekering (AOV) duurder zal maken in de toekomst, zijn stemmen opgegaan om de te verwachten problemen te lijf te gaan door invoering van een verplichte bijverzekering uitgevoerd door de privésector.

In principe is er niets tegen privéverzekeringen. Echter, de voorwaarden en omstandigheden waaronder privéverzekeringen hun uitvoering vinden zijn bepalend voor de mate waarin zij de sociale sector kunnen complementeren.

Win/win situaties

Allereerst is het goed om te beseffen dat een partnerschap tussen personen of organisaties wenselijk is wanneer zich een situatie voordoet waarbij alle betrokkenen hun voordeel kunnen behalen. In management spreekt men dan van een win/win situatie.

Bij sociale verzekeringen komen twee categorie personen voor die verzekerd zijn. De eerste groep betaalt premies die hun uitkeringen in de toekomst zullen dekken. De tweede groep kan onvoldoende voor zichzelf betalen en verkrijgen daardoor recht op uitkeringen die deels met de opbrengsten uit de eerste groep gedekt worden. Privéverzekeringen laten enkel klanten toe die dekkende premies betalen en in principe geen onkosten veroorzaken die hoger liggen dan de bijdragen.

In het geval van een samenwerking tussen privé en sociale verzekeringen is de eerste vraag die zich voordoet: wie verzekert wie? Het kan niet zo zijn dat de sociale verzekering slechts de groep van economisch zwakkere voor haar rekening mag nemen terwijl de privéverzekeringen zich ontfermen over de economisch sterkere. Dit zou geen ‘win/win’, doch een ‘loose/win’ situatie creëren voor de sociale verzekeraar. Onder zulke omstandigheden

kan een sociaal stelsel niet werken omdat het de brede financiële basis kwijtraakt die het mogelijk maakt om de tekorten uit de ene groep op te vangen met de overschotten uit de andere groep. Dit veroorzaakt grootschalige verliezen die uit de overheidsbegroting gefinancierd zouden moeten worden. Dit werkt nergens en zeker niet in Aruba gezien de liquiditeitsproblemen waarmee de overheid kampt.

Kostenefficiency
Een ander punt dat men niet mag vergeten is dat privé-verzekeringen een winstbejag hebben terwijl een sociale verzekering puur een herverdelingsfunctie kent. Op Aruba bijvoorbeeld, liggen de kosten van de AOV/AWW administratie samen lager dan 1,7% van de premieopbrengsten terwijl privéverzekeraars wereldwijd ten behoeve van hun administratie, risicodekking en winstopbrengsten tussen de 20% en 50% van het geïnde pensioenpremie van de verzekerden inhouden.

Kostenbaten verhoudingen
Dientengevolge zal een sociale verzekering naar verhouding een veel groter deel van de gestorte premies uitkeren dan in het geval van een privéverzekering. Het is daarom gemakkelijk te begrijpen dat een sociale pensioenverzekering gunstiger zal werken bij personen met lage inkomens. Privé-verzekeringen zijn op hun beurt voordelig voor personen met een relatief hoog inkomen en die zich op jonge leeftijd laten verzekeren.

Voordeel uit concurrentie?
Verder dient het aspect concurrentie aandacht te krijgen. Doorgaans brengen de voorstanders van een privéverzekering onder de aandacht dat de overheid niet te vertrouwen is en dat benutting van het marktmechanisme een proces in gang stelt die kostenverlagend werkt. Wat zij vergeten is dat de overheid in Aruba, sinds het in leven roepen van de Sociale Verzekeringsbank in 1960, trouw haar uitkeringsverplichtingen is nagekomen. Niettemin, hebben in dezelfde periode verschillende verzekeringsmaatschappijen en verzekeringsmakelaars verstek laten gaan zoals Empire Insurance N.V. en Segurinco. Daarbij komt nog dat het effect van lagere prijzen als gevolg van meer aanbieders niet altijd opgaat. Onder andere spelen de prijselasticiteit van de verhandelde producten en/of diensten en de inflatie, geïmporteerd of niet, een belangrijke rol. Een ander aspect van gewicht is de kostenstructuur van de bedrijven. Wanneer de overheadkosten in een kleine markt zoals Aruba hoog liggen, zullen de prijzen, bij een verdunning van de markt door toenemende concurrentie, onder een opwaartse druk komen te staan of de gemaakte winsten dalen. Besef in verband met het voorgaande hoeveel supermarkten, kapsalons, juwelierszaken, autoverhuurbedrijven, kledingszaken, restaurants, enzovoorts, in Aruba bijgekomen zijn sinds de Status Aparte in 1986.

De prijzen zijn in betreffende periode niet gedaald. Integendeel, zij stegen inclusief de premies van vele verzekeringen.

De echte behoefte aan samenwerking

Een partnerschap in de vorm van een goede samenwerking tussen de overheid en haar uitvoerende instanties, de werkgevers en de werknemers is wel noodzakelijk. Zonder eerdergenoemde samenwerking zou het sociale verzekeringsstelsel niet kunnen functioneren. In het bijzonder betreft het een keten waarbij alle betrokkenen hun verantwoordelijkheid nauwgezet dienen te dragen. Bij het falen van een van de partners ontstaan er financiële hiaten in het sociale verzekeringsstelsel. Problemen die zich voordoen dienen daarom gezamenlijk te worden opgelost. Indien overeenstemming uitblijft doordat bijvoorbeeld een van de partners eenzijdig zijn wil probeert op te leggen, ontstaat het risico dat de oplossing die toch moet komen, een geforceerd karakter krijgt. Dit past niet binnen een volwassen democratie. Daarom zijn wederzijds respect en vertrouwen zo noodzakelijk bij gezamenlijke oplossingen.

Samenvattend

Privéverzekeringen minimaliseren gegeven risico's van de verzekerden onder bepaalde omstandigheden. Dit geschiedt echter met winstbejag ten gunste van de verzekeraars.

Sociale verzekeringen zijn er om de economisch zwakkeren, zo veel mogelijk, te beschermen. Vanuit hun aard bestrijden de sociale verzekeringen: kritische armoede, onnodig menselijk lijden en ongewenste sociale uitspattingen. Een sociale pensioenverzekering krijgt invulling door middel van een systeem dat op solidariteit berust. In een solidariteitssysteem krijgt een deel van het nationale inkomen een andere verdeling. Van alle geïnde premies vloeit het overgrote deel terug naar de verzekerden.

Privéverzekeringen en sociale verzekeringen verschillen daarom wezenlijk in opzet, werkwijze en doel. Onder uitdrukkelijke voorwaarden en omstandigheden kunnen privéverzekeringen nochtans een aanvulling bieden voor een sociaal stelsel. Genoemde voorwaarden en omstandigheden dienen wel eerst goed te worden vastgelegd. Daarbij is het van belang dat de privéverzekering niet ten koste gaat van de financiering van de sociale verzekering. Immers, indien het privébelang het algemene belang ondermijnt, zullen de nadelige sociale en maatschappelijke gevolgen zich vroeg of laat op nationaal niveau laten voelen.

Alle pensioenverzekeringen verhandelen ten slotte aanzienlijke kapitalen. In het specifieke geval van sociale verzekeringen dient de overheid ervoor te zorgen dat de bevoegde sociale instantie op verantwoorde en produc-

tieve wijze met de geïnde en belegde bedragen omgaat. Derden dienen de verleiding te weerstaan om sociale verzekeringskapitalen met een commercieel oog te beschouwen. Per slot van rekening gaat het niet, zoals sommigen denken, om de verdeling van een feesttaart.

TEKST 9

Sociale zekerheid als uitdaging

voor het welzijn van de sociaal zwakkeren in Aruba

auteur: Herbert I. Diaz

I. Beknopte geschiedenis

De sociale zorg op Aruba was in de koloniale periode in feite toevertrouwd aan de familie. Was de familie hiertoe niet in staat, dan kon de economisch zwakkere een beroep doen op de liefdadigheid van kerkelijke of niet-kerkelijke organisaties.

Rond 1824 beheerde de Kerk een armenkas waarop burgers in financiële nood, waaronder behoeftige ouderen, een beroep konden doen. In 1955 introduceerde de regering een noodouderdomsvoorziening die te karakteriseren valt als de voorloper van de moderne sociale wetgeving in Aruba. De overheid begon schoorvoetend de taak voor de sociale zorg van haar burgers over te nemen. Vervolgens kwamen er uitkeringen voor de sociaal zwakkeren zoals de bijstand en weer later de hulp aan gehandicapten.

In 1960 kwam de eerste vorm van een moderne sociale verzekering tot stand. De algemene ouderdomsverzekering werd een feit. Dit hield in dat elke burger die de wettelijk vastgestelde pensioengerechtigde leeftijd bereikte, in aanmerking kwam voor een ouderdomspensioen. De AOV is daarom gebaseerd op het ingezetenschap zodat de uitkering bepaald wordt naar evenredigheid van het aantal jaren, dat hij of zij in Aruba woonachtig is geweest tussen het vijftiende levensjaar en het moment van pensionering. Oorspronkelijk was de pensioengerechtigde leeftijd 65 jaar. In 1975 werd de pensioenleeftijd verlaagd naar 62 jaar. In 1992 volgde, tegen alle professionele adviezen in, de verlaging naar 60 jaar.

De Landsverordening Algemene Weduwen en Wezen Pensioen dateert van 1965.

In 1966 kwamen de Landsverordening Ziekteverzekering en de Landsverordening Ongevallenverzekering tot stand. Deze twee werknemersverzekeringen beschermden oorspronkelijk de werknemers uit de private sector tegen loonderving en ziektekosten bij werkverlet ten gevolge van ziekte of bedrijfsongeval. De Lv. Ziekteverzekering kent een loongrens, de Lv. Ongevallenverzekering niet.

Vervolgens kwam in 1983 de Cessantia verordening tot stand. Deze verzekering is evenzo een werknemersverzekering.

Tot slot werd de Algemene Ziekteverzekering per 1 januari 2001 algemeen ingevoerd. Betreffende verzekering, net zoals de AOV en de AWW, is een volksverzekering. Deze verzekering verschaft dekking tegen kosten van medische behandeling en overige ziektekosten, behalve loonderving, bij ziekte en ongeval van alle burgers woonachtig in Aruba.

II. Aruba's sociale wetgeving in een notendop

Hieronder volgt een nadere uiteenzetting van de op Aruba vigerende sociale verzekeringen en voorzieningen.

- Algemeen

Aruba kent:
- de Landsverordening Ziekteverzekering (ZV);
- de Landsverordening Ongevallenverzekering (OV);
- de Landsverordening Cessantia;
- de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (AOV);
- de Landsverordening Algemene Weduwen- en Wezenverzekering (AWW);
- de Landsverordening Algemene Ziekteverzekering (AZV).

De ZV, de OV en Cessantia zijn, zoals eerder aangeduid werd, werknemers-verzekeringen. De AOV, de AWW en de AZV zijn volksverzekeringen.

De Directie Sociale Zaken is op haar beurt belast met uitkeringen aan gehandicapten en sociale bijstand aan de economisch zwakkere. In dit betoog wordt hier verder niet op ingegaan.

Anno 2005 valt het op dat Aruba, zeker voor een gemeenschap van rond de honderd duizend inwoners, over een vrij goed ontwikkeld doch kostbaar sociaal verzekeringsstelsel beschikt. Over het algemeen overstijgen de sociale voorzieningen op Aruba de door de ILO bepaalde normen, vast-gelegd in conventie nummer 102 van 1952. Alleen (formele) voorzieningen ten behoeve van werkeloosheid en kinderbijslag ontbreken.

- De AOV/AWW

Algemene Ouderdomsverzekering (AOV):

De AOV heeft ten doel een algemene, de gehele bevolking omvattende, verplichte basis pensioenverzekering tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom. De premie wordt deels door de werkgever en deels door de werk-nemer betaald. Het recht op AOV gaat in op de 60-jarige leeftijd van de ver-zekerde. Per 31 december 2003 waren er 63.733 AOV verzekerden en ca. 11.000 pensioengerechtigden genoot een AOV uitkering.

Algemene Weduwen- en Wezenverzekering (AWW):
De AWW heeft ten doel een algemene, de gehele bevolking omvattende, verplichte weduwen- en wezenverzekering tegen geldelijke gevolgen wegens het overlijden van de echtgenoot respectievelijk de vader en/of de moeder. De premie wordt deels door de werkgever en deels door de werknemer betaald. Per 31 december 2003 waren er 63.733 AWW verzekerden en 1.309 weduwen en wezen genoten een AWW-uitkering.

- **De ZV/OV**

Ziekteverzekering (ZV):
De ZV beoogt voor de verzekerde c.q. ingeschreven werknemers een tegemoetkoming (ziekengeld) in de geldelijke gevolgen (loonderving) van arbeidsongeschiktheid van beperkte duur wegens ziekte en gebreken. De werkgever betaalt de jaarlijkse premie. De werknemer heeft, voor eenzelfde ziekteoorzaak, recht op ziekengeld met ingang van de derde dag na die van de ziektemelding, tot ten hoogste 2 jaren nadien. Per 31 december 2003 waren 29.310 werknemers verzekerd.

Ongevallenverzekering (OV):
De OV beoogt de verzekerde werknemers te verzekeren tegen de geldelijke gevolgen van een bedrijfsongeval. De werkgever betaalt de jaarlijkse premie. De werknemer heeft recht op ongevallengeld zolang de gevolgen van het ongeval dit noodzakelijk maken. Per 31 december 2003 waren 34.423 werknemers verzekerd.

- De Cessantiaverordening
De Cessantiaverordening heeft ten doel de werknemer een eenmalige geldelijke tegemoetkoming te verstrekken bij ontslag buiten zijn of haar toedoen. De werkgever betaalt de jaarlijkse Cessantia premie aan de SVb. Per 31 december 2003 waren 34.423 werknemers verzekerd.

- De **Algemene Ziektekostenverzekering**
De AZV heeft ten doel een algemene, de gehele (legale) bevolking omvattende, verplichte verzekering voor medische zorg en ziektekosten. De premie wordt deels door de werkgever en deels door de werknemer betaald. Per 31 december 2003 waren er circa 96.105 AZV verzekerden. De Lv. AZV beoogt vier doelstellingen te bereiken. Deze zijn: toegankelijkheid van de gezondheidszorg, zorgkwaliteit, uniformiteit in de kostenafwikkeling en kostenbeheersing.

III. De demografische context
Elk sociaal stelsel vindt haar bestaan binnen een economische context. Een belangrijke economische variabele is het aantal werknemers. Deze laatst-

genoemden vormen op hun beurt onderdeel van de demografie in haar geheel. Zeer in het bijzonder in Aruba waar aangetoond is dat de omvang van het Bruto Binnenlands Product sterk correleert met het totale aantal werkenden.

Onderstaand zijn twee projecties weergegeven met betrekking tot de te verwachten demografische ontwikkeling van Aruba. Zij zijn gemaakt vanuit twee verschillende perspectieven die elk een cruciale betekenis heeft, aangezien de financiering van het sociale stelsel in Aruba daarvan zal afhangen in de toekomst.

- Het ILO scenario

De Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) in Genève heeft in opdracht van de Arubaanse regering een studie uitgevoerd over de financierbaarheid op langere termijn van de AOV. Zij gebruikten hiervoor een gemiddeld groei-scenario die volgens hen past bij de huidige Arubaanse economische structuur en haar toekomstige draagkracht. Volgens deze visie dient Aruba te rekenen op een totale bevolking rond de 112 ½ duizend inwoners in 2023. Een kenmerk van dit groeipatroon is haar getemperde ritme. In dit scenario zal de groep ouderen relatief sneller toenemen dan het aantal mensen met werkcapaciteit tussen de vijftien en zestig jaar. De supportratio, dit is het getal dat aangeeft hoeveel werkenden er zullen zijn voor elke gepensioneerde, zal afnemen van 5 1/2 tot 2. Als gevolg van betreffende ontwikkeling zullen de sociale verzekeringen duurder worden.

- Het CBS scenario

Het Centraal Bureau voor de Statistiek gaat uit van de geregistreerde werkelijkheid en projecteert deze tendens voor de komende achttien jaar. In dit geval blijkt dat Aruba zich de laatste jaren ontwikkeld heeft volgens een patroon met een hoog groeitempo. Het belangrijke van dit scenario is dat het ons duidelijk maakt waar wij naar toe gaan bij ongewijzigd beleid. Op het eerste gezicht lijkt het alsof dit een gunstige ontwikkeling kan zijn voor het sociale verzekeringsstelsel. Immers, in dit scenario blijft de support ratio constant over een lange periode wat zeker de AOV ten goede zal komen. Verderop zullen wij merken dat het de vraag is of dit type ontwikkeling wel zo gunstig is. Immers, volgens dit CBS scenario zal Aruba zo overbevolkt raken dat wij ons serieus moeten gaan afragen of wij dit, met al haar bijverschijnselen, werkelijk willen en/of aankunnen.

Duidelijkheidshalve wordt vermeld dat de groei van de Arubaanse bevolking in de komende decennia, volgens de huidige gegevens, niet zal afhangen van het autochtone deel ervan, maar hoofdzakelijk van immigranten. Het is daarom een beleidsvraag tot in hoeverre wij werknemers uit het buitenland moeten blijven aantrekken en onder welke voorwaarden.

IV. De AOV-formule

De AOV is gebaseerd op het omslagstelsel. De premie is een belangrijke variabele die inzicht verschaft in de financiering van betreffend stelsel. Haar samenstelling is als volgt:

$$\text{AOV Premie} = \frac{\text{Totale pensioenuitgaven}}{\text{Totaal verzekerde lonen}}$$

$$= \frac{\text{Aantal gepensioneerden}}{\text{Aantal premiebetalers}} \times \frac{\text{Gemiddelde pensioenuitkering}}{\text{Gemiddeld verzekerd loon}}$$

In bovenstaande formule is de AOV premie een functie van het aantal gepensioneerden, de gemiddelde pensioenuitkering, het aantal premiebetalers en het gemiddeld verzekerd loon. De eerste twee componenten bepalen de totale pensioenuitgaven, terwijl de laatste twee componenten de totaal verzekerde loonsom vertegenwoordigen. Wanneer het aantal gepensioneerden toeneemt, zoals in het geval van vergrijzing, zal de premiedruk automatisch groter worden. Ook de behoefte aan een waardevast pensioen doet de premiedruk stijgen. In het geval de premie te hoog dreigt te worden, dient men in te grijpen. Doorgaans gebeurt dit door de groei van het aantal gepensioneerden af te remmen door verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd. Gezegd moet worden dat de pensioenleeftijd van 60 jaar internationaal achterhaald blijkt te zijn. Steeds minder landen slagen erin om deze leeftijd te handhaven. In principe kan men de premiedruk ook bestrijden door de gemiddelde pensioenuitkeringen te verlagen. Dit kan gebeuren door een directe verlaging van de pensioenen of door de pensioenen niet meer aan te passen aan (minimaal) de stijging van de kosten van levensonderhoud. Normaliter kiest men niet voor laatstgenoemde mogelijkheden daar de sociale consequenties in termen van armoede en leed verstrekkend zouden zijn. Een derde mogelijkheid om de pensioenuitkeringen te remmen is om kortingen toe te passen op de pensioenen van personen die schuldig nalatig zijn geweest met hun premiebetalingen. Onze AOV-regeling voorziet hierin, alhoewel artikel 8, lid 3 van de Lv. AOV nooit is toegepast door gebrek aan doeltreffende controlemechanismen. De bedoeling is wel dat dit op een zo kort mogelijke termijn zal veranderen.

De noemer van de AOV-premieformule biedt evenzo mogelijkheden. Immers, zij bestaat uit het totaal aantal premiebetalers vermenigvuldigd met het gemiddeld verzekerd loon. Het is daarom mogelijk om door economische groei de premie constant te houden of te doen verlagen. De economische groei kan op haar beurt plaatsvinden door meer arbeidsplaatsen te creëren voor dezelfde soort economische activiteiten die wij reeds kennen of door de arbeidsproductiviteit te doen stijgen. De arbeidsproductiviteit kan verder toenemen door per werknemer meer arbeid te gaan verrichten en/of door de

toegevoegde waarde van de arbeid te verhogen. Deze laatste twee punten houden op hun beurt verband met kwesties zoals mentaliteit, gezondheid, beloning, motivering, training en opleiding. Tot slot is het mogelijk om het pensioenfonds te subsidiëren. In de praktijk zal dit betekenen dat de overheid haar beleid voor de allocatie van middelen dient te herzien.
De vraag blijft echter of dit wel zin heeft daar de gemeenschap uiteindelijk toch degene is die voor haar voorzieningen betaalt.

V. Het sociale stelsel, bezien in het kader van het sociale welzijn
In dit onderdeel volgt een beknopte analyse van wat ons sociaal stelsel qua systeem en kosten betekent in termen van ons sociaal welzijn.

- Sterke punten
Drie van de belangrijkste sociale verzekeringen op Aruba, in het bijzonder de Algemene Ouderdomsverzekering (AOV), de Algemene Weduwen en Wezen Verzekering (AWW) en de Algemene Ziektekostenverzekering (AZV) bieden bescherming aan praktisch de totale bevolking. Dit is een unicum in onze regio, dat verder enkel geëvenaard wordt door de hoogst ontwikkelde landen. Bovendien berust het stelsel op solidariteit. Dit betekent dat de bredere schouders (gedeeltelijk) betalen voor de economisch zwakkeren. Op deze wijze zorgt de wet voor het bestrijden van armoede en criminaliteit, terwijl zij het idee van een land waarin sociale rechtvaardigheid heerst, bevordert. In het geval van de AOV is ondertussen bekend dat deze verzekering, in vergelijking tot soortgelijke pensioenregelingen in de geïndustrialiseerde wereld, een redelijke premie heeft. Zelfs na een hervorming die de AOV financierbaar zou maken voor de lange termijn, kan de AOV minder blijven kosten dan haar soortgenoten in andere landen.

In Nederland bijvoorbeeld vergt de AOW, bij een pensioenleeftijd van 65 jaar, minstens 22% aan premie. De werknemers en werkgevers betalen gezamenlijk 18%, terwijl de regering het fonds subsidieert met minimaal een extra 4%.

Op Aruba is de premie, bij een pensioenleeftijd van 60 jaar, 12,5%. De vergrijzing en de noodzaak om een waardevast pensioen te garanderen, zullen bij ongewijzigd beleid, in de komende jaren de premiedruk doen toenemen tot 22,7%. Echter, indien de loongrens jaarlijks geïndexeerd wordt conform de groei van het gemiddeld nationaal loon en de AOV uitkeringen geïndividualiseerd worden en gesteld op 70% van het minimumloon, dan zal de premiebehoefte van de AOV in de toekomst oplopen tot 18,1%. Het herstellen van de pensioenleeftijd naar 62 jaar kan de premiebehoefte vervolgens doen teruglopen tot 16%. Dit laatste is nog altijd veel gunstiger dan in Nederland waar bij een hogere pensioenleeftijd de AOW veel meer kost.

- Zwakke punten
Wanneer wij de AZV en de AOV/AWW als de belangrijkste sociale verzekeringen op Aruba beschouwen, dan valt op dat in het geval van de AZV de 7,5 % premie niet dekkend blijkt te zijn voor de bijna Afl. 260 miljoen kosten die

betreffende verzekering in 2003 maakte. Bij het aantal van 44.111 werkenden in genoemd jaar, betekent dit dat in principe elke werknemer Afl. 491,00 per maand zou hebben moeten afdragen om een gelijkwaardig deel van de kosten te dragen. Dit laatste geschiedt pas, met een premie van 7,5%, bij een maandsalaris van Afl. 6.550,00 of hoger. Als wij ervan uitgaan dat niet meer dan 5% van de Arubaanse bevolking onder genoemde categorie lonen valt, dan blijkt dat minstens 95% van alle Arubaanse werknemers, bij het huidig kostenniveau, onvoldoende bijdraagt aan de AZV. Dit betekent dat de overheid grote sommen geld moet aanvullen. Verder hebben recente rapporten van het IMF en de ILO bekend gemaakt dat de AZV tot de duurste verzekeringen van haar soort behoort. De ILO berekent dat de feitelijke kosten van de AZV rond een vergelijkbare premie van 20% liggen. Hieruit volgt dat de overheidssubsidie voor betreffende verzekering 12,5% bedraagt terwijl dit oorspronkelijk circa 9% behoorde te zijn. Een andere belangrijke factor is dat het mogelijk is, voor de zorgverlener en de zorgontvanger, om onnodig gebruik te maken van de AZV.

In het geval van de AOV blijkt dat aan circa 73% van de gepensioneerden een ouderdomspensioen verschaft wordt die zij anders zelf niet hadden kunnen opbouwen bij een privéverzekeraar. Op zichzelf zagen wij onder de sterke punten van ons verzekeringsstelsel dat dit als een positief punt geldt. Immers, de wet doet een beroep op de solidariteit van de meer draagkrachtige zodat iedereen dezelfde voordelen kan ontvangen. In de praktijk komt dit neer op een herverdeling van het inkomen van circa 27% van de bevolking naar het overige 73%. Maar, de solidariteitsgraad kan te hoog oplopen. De effecten die dan ontstaan zullen negatief zijn. Denk aan de Laffer-curve uit de economie die aantoont hoe bij te hoge belastingen (en premies), de te verwachten opbrengsten, na een bepaald punt, zullen teruglopen.

Uit het voorgaande volgt dat het Arubaanse sociale stelsel veel geld kost en zich in het geval van de AOV en de AZV bovendien leent voor oneerlijk gebruik. Evenzo dient Aruba te waken voor een onnodig hoge solidariteitsgraad en/of premies.

- Kansen

Aruba staat niet alleen. Overal in de ontwikkelde landen ondervinden tegenwoordig de socialezekerheidsstelsels problemen. Vaak zijn de problemen nog veel erger dan op Aruba zoals in Nederland, Frankrijk en Italië waar de vergrijzing van de bevolking in een hoog tempo plaatsvindt. Het is daarom mogelijk om te leren van de fouten van derden en de oplossingen die op andere plaatsen in de wereld tot nieuwe inzichten hebben geleid. Recentelijk hebben internationale organisaties zoals de Pan American Health Organization (PAHO), de International Labor Organization (ILO) en de International Monetary Fund (IMF), adviezen uitgebracht met betrekking tot het sociale verzekeringsstelsel in Aruba. Het is daarom aan te bevelen om genoemde adviezen in acht te nemen.

In het geval van de AZV komt het erop neer dat effectieve controlemechanismen voor de kosten en de kwaliteit van de zorg ingevoerd moeten worden terwijl misbruik van de verzekering voorkomen wordt. Lukt dit niet dan kan Aruba alsnog het huidige systeem vervangen door een alternatief verzekeringssysteem waarbij werknemers en hun gezinsleden

dekking genieten naar analogie van wat al enige jaren met meer succes in de Nederlandse Antillen functioneert.

Voor de AOV geldt dat men een meerprijs moet gaan betalen in de vorm van bijvoorbeeld een verhoogde leeftijd tot 62 jaar en een (geringe) additionele premie met enkele andere inkomensverhogende schikkingen. Tegelijk dienen de uitkeringen op een sociaal verantwoord en betaalbaar niveau, vastgesteld te worden. Volgens internationale normen moet een basis-pensioenuitkering, per persoon, 70% van het wettelijke minimumloon zijn. Hierbij wordt verondersteld dat het minimumloon zelf ook een adequaat niveau heeft. Zie hierover het hoofdstuk, ‘De rol van het minimumloon’. Tot slot lijkt het moment aangebroken te zijn om te kijken naar een bijverzekering voor de AOV of een aanvullende pensioenregeling. Echter, een additionele regeling mag niet ten koste gaan van de AOV en zal moeten voldoen aan een serie voorwaarden waarover in de volgende paragraaf meer gezegd zal worden.

- Bedreigingen

Voorkomen dient te worden dat wij ons in een patstelling manoeuvreren. Bij complexe gevallen kan namelijk de neiging ontstaan om in eerste instantie bestaande problemen te erkennen, doch wanneer het erop aankomt de knoop door te hakken, men dan plotseling in vertwijfeling geraakt en de nodige beslissingen uitstelt of afzegt.

Een ander gevaar dat vermeden dient te worden is dat men een te snelle uitweg gaat zien in privatisering. Doorgaans is het zo dat bij dit type oplossingen, vroeg of laat, de sociaal zwakkere aan het kortste eind trekt. Bijvoorbeeld, bij gelijke premie is de uitkering van een privéverzekering in de regel lager dan bij een sociale verzekering. Privéverzekeringen zijn daarom doorgaans duurder dan sociale verzekeringen, of kunnen hun pensioenbeloften op de lange duur niet nakomen. Wij mogen bovendien niet vergeten dat een aanvullende pensioen-verzekering die nu in zou gaan, weinig tot niets te bieden heeft aan de groep boven de 45 jaar die over onvoldoende tijd beschikt om een acceptabel pensioen op te kunnen bouwen. Alleen al deze groep, inclusief de bestaande AOV’ers, overschreed in 2004 het totaal aantal van 31.300 personen. Verder zal bij een lage (bedrijfs) pensioenpremie, werknemers met een laag inkomen evenmin ten volle kunnen profiteren van een aanvullende pensioenverzekering. Dit zal vooral het geval zijn indien de AOV haar huidige koopkracht, door indexering, niet handhaaft.

Tegelijk dienen wij te beseffen dat een additionele privéverzekering implicaties kan hebben voor de Arubaanse internationale deviezenpositie, terwijl nieuwe risico situaties zullen ontstaan ten gevolge van de vrij onvermijdelijke toestand van het beleggen van zeer grote geldbedragen, wij spreken niet van miljoenen maar miljarden, in het buitenland. Een speciale studie door financierings- en beleggingsdeskundigen zal daarom hier zeer op zijn plaats zijn.

VI. De rol van het minimumloon: bedreiging, kans en uitdaging

Op Aruba bestaat een situatie waarbij het minimumloon achter blijft in vergelijking tot de groei van het Bruto Binnenlands Product en de ontwikkeling van het Gemiddeld Nationaal Loon.

Het voorgaande heeft tot gevolg dat bij een vaste koppeling van de AOV-uitkeringen aan het minimumloon, geen acceptabele koopkracht, noch participatie in de welvaartsontwikkeling voor de AOV-gepensioneerden bewerkstelligd wordt. Het probleem zal opgelost kunnen worden door een Gemiddeld Nationaal Loonindex (GNLI) te creëren en vervolgens jaarlijks het minimumloon in overeenstemming met het GNL te indexeren. Onder een GNLI verstaan wij het percentage waarmee jaarlijks het gemiddeld nationaal loon groeit op Aruba. Echter, dit idee stuit op haar beurt weer tegen de stelling dat Aruba concurrerend dient te blijven ten opzichte van haar buurlanden. In dit verband valt niettemin op te merken dat Aruba tot dusver geen 'sensitivity' studie heeft laten uitvoeren in verband met de werking van haar economie. Immers, het is niet bekend tot welk punt Aruba' s inkomen afhankelijk is van factoren zoals: interne salarisfactor, kwaliteit van de dienstverlening, algemene veiligheidsaspecten, categorie toeristen en/of natuurlijke hulpbronnen, in het bijzonder, de zon, zee & strand. Gezien de belangrijkheid van betreffende materie, ligt het voor de hand om een dergelijke studie op korte termijn te laten uitvoeren. Verdere belangrijke punten zijn, het zoeken naar de juiste 'nich' voor de Arubaanse toeristen-industrie zodat deze sector haar resultaat kan optimaliseren en de diversificatie van onze economie in het algemeen. In ieder geval ziet het naar uit dat Aruba, op een zo kort mogelijke termijn, een oplossing dient te vinden voor een betere ontwikkeling van haar minimumloon met daaraan gekoppeld een acceptabele AOV.

VII. Slotwoord

Het socialezekerheidsstelsel van Aruba heeft als voordeel dat het vrij goed ontwikkeld is, terwijl dekking verschaft wordt aan een zeer brede laag van de bevolking. Het bevordert een meer evenwichtige inkomensverdeling en daarmee samenhangend bestrijdt het armoede en andere sociale wantoestanden op nationaal niveau. Om haar doelstellingen te kunnen bewerkstelligen doet het socialezekerheidsstelsel van Aruba een beroep op de solidariteit van een belangrijk deel de werkende bevolking. De AOV-premie die 73% van de werkende bevolking betaalt, is ontoereikend voor de hoeveelheid geld die ze krijgen wanneer ze pensioengerechtigd worden. Immers, een beginloon van minimaal Afl. 2,850 bruto per maand is vereist bij 12,5% premie ter dekking van de AOV op een pensioengerechtigde leeftijd van 60 jaar. Naarmate het stelsel duurder wordt, wat zeker het geval is bij vergrijzing, rijst de vraag tot in hoeverre men het solidariteitsprincipe zal willen en kunnen dragen. Nog nijpender wordt de situatie wanneer men beseft dat in het hele stelsel misbruik plaatsvindt. Hervorming van de AOV en de AZV blijkt daarom noodzakelijk.

De vergrijzing doet verder niet alleen de ziekte- en pensioenkosten stijgen.
Het bevordert tegelijk een verandering in de vraag naar soort dienstverlening voor de ouderen. Zo is bekend dat Aruba tegenwoordig kampt met de beschikbare beddencapaciteit voor de ziekenzorg. In de toekomst zal echter de zorgcapaciteit voor ouderen moeten toenemen in de vorm van dag- en nachtverblijf en/of thuiszorg.

Tot slot is het niet ondenkbaar dat de vergrijzing een impact zal hebben op de bestuursvorm in Aruba. Dit zou niet vreemd zijn daar overal in de ontwikkelde landen zich reeds de vraag voordoet welke rol en omvang voor de overheid is weggelegd. Dit heeft doorgans te maken met de toenemende kosten en falende efficiency binnen sommige delen van het regerings-apparaat. Zo zien wij in verschillende landen de privésector taken overnemen van de overheid op de gebieden van bijvoorbeeld onderwijs, telecommunicatie, energieopwekking, post-verzorging, openbaar vervoer, beveiliging en bewaking en gezondheidszorg. Daar waar de overheid zich terugtrekt behoort er sprake te zijn van belastingvermindering door het wegvallen van kosten. Met andere woorden de overheid krimpt in en verschuift haar taken naar de privé-sector.

Echter, privatisering functioneert ook niet altijd. Er zijn ondertussen veel gevallen bekend waar men teruggekomen is op de praktijk van verschuiving van taken van de overheid naar de privé-sector toe. Het blijkt een verkeerde gedachte om zonder meer aan te nemen dat de privésector altijd efficiënter of beter zou zijn dan de overheid. Bovendien zijn er taken, zoals al eerder is aangegeven, die de overheid niet kan afstoten.

De oplossing voor de toenemende vergrijzing en de groeiende kosten voor zorg, zal daarom liggen in de eerdergenoemde hervorming van de AOV en de AZV. Bovendien zal het efficiënt gaan beheren van de kosten bij de overheid belangrijk blijken.

Er dient nagedacht te worden over wat voor verantwoordelijkheid de overheid precies draagt met betrekking tot de vergrijzing en tot in hoeverre de privésector kan helpen in de vorm van een ‘publieke - private partnerschap’ of ‘joint venture’.

Het sociale verzekeringsstelsel van Aruba zal in ieder geval doeltreffend dienen te blijven met behoud van de voordelen van een brede dekking en een redelijke solidariteit. In dit verband lijkt het verder voor de hand te liggen om goed na te gaan of iedereen die sociale rechten opbouwt, daadwerkelijk bijdragen wanneer zij daartoe in staat zijn. Tot slot leidt al het voorgaande tot het inzicht dat hoe meer banen wij in de Arubaanse economie creëren in de categorie van lage lonen, hoe hoger de druk op de AOV- en de AZV-verzekeringen zal stijgen. Aruba doet er daarom goed aan zich te beraden over de manier hoe de economie om te buigen in een met een hogere productiviteit en toegevoegde waarde.

Ter afsluiting volgt een korte samenvatting van de boodschap in deze tekst:

1. Aruba beschikt over een gevorderd en betekenisvolle sociale zekerheidsstelsel

2. Kostenbeheersing en kwaliteitsbewaking zijn nu de belangrijkste aspecten van zorgzaamheid.
3. Het solidariteitsprincipe dient gehandhaafd te blijven zonder misbruik ervan te maken.
4. De toekomst is veilig te stellen door het upgraden van onze economie en/of het betalen van een meerprijs.
5. Falen wij in het nemen van de juiste beslissingen dan zullen wij moeten inleveren op onze sociale verworvenheden.
6. Een goedkope en/of eenvoudige oplossing bestaat niet.

VIII. Aanbevelingen

Uit het voorgaande volgt dat geen gemakkelijke of goedkope oplossing bestaat voor de sociale zekerheid in Aruba. De volgende aanbevelingen lijken derhalve voor de hand liggend:

1. Bewust kiezen voor een immigratiebeleid dat het belang van Aruba het beste zal dienen. In dit opzicht lijkt het perspectief van de ILO die een gematigde groei voor de komende twintig jaar aanbeveelt het meest gunstig.
2. Een 'sensitivity' studie uitvoeren om uit te maken welke de factoren zijn die de toeristen het meest doen kiezen voor Aruba als vakantie-oord.
3. Zoveel mogelijk afstappen van het concept van 'cheap labor' en meer de richting uitgaan van een professionele en kenniseconomie.
4. Invoeren van een 'National Average Wage Index' (NAWI) oftewel een Gemiddeld Nationaal Loonindex (GNLI) en bewerkstelligen dat jaarlijks het minimumloon, de loongrens en de AOV, conform de NAWI c.q. de GNLI geïndexeerd worden.
5. Een studie laten uitvoeren voor een bijverzekering of de invoering van een aanvullende pensioenregeling die niet ten koste gaat van de AOV.
6. Kiezen voor het behoud van een sociaal verantwoorde AOV met het besef dat dit een meerprijs zal vergen.
7. Een 'haalbaarheidsstudie' van de AZV laten uitvoeren om de condities van financierbaarheid en kwaliteit van deze verzekering te bepalen.

Aruba, 11 juli 2005